

Rapport – Studie av kommuners arbete med anlagd skolbrand

*”Om vi verkligen vill att ungdomarna inte ska anlägga bränder får vi
jobba på ett annat sätt.”*

Studie av kommuners arbete med anlagd skolbrand

Sammanställd av: Linda Perminger, Storstockholms Brandförsvär, maj 2011.

Citatet på första sidan är från samtal med Ulf Nilsson, Räddningstjänsten Syd,
5 maj 2011

Tack till:

Alla Ni som har ställt upp på mina intervjuer via telefon, alltifrån en kvart till
två timmars samtal och Ni som glatt mejlat information och svarat på frågor.
Utan Ert stora tålamod och tillmötesgående hade denna studie aldrig blivit av!

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	5
2. Inledning	7
2.1 Syfte och frågeställningar	7
2.2 Metod	7
2.3 Urval	7
2.4 Definitioner.....	8
3. Presentation av resultat – kommuners arbete med anlagd skolbrand.....	10
3.1 Alingsås och Vårgårda.....	10
3.2 Dala Mitt	11
3.3 Enköping-Håbo.....	13
3.4 Eskilstuna.....	14
3.5 Gotland.....	16
3.6 Gästrik	17
3.7 Halmstad.....	19
3.8 Höga kusten-Ådalen.....	21
3.9 Höglandet.....	22
3.10 Jämtland	23
3.11 Jönköping.....	25
3.12 Kalmar.....	28
3.13 Karlstad	29
3.14 Motala och Vadstena.....	31
3.15 Mälardalen.....	33
3.16 Norra hälsinge	34
3.17 Norra Älvsborg.....	35
3.18 Norrtälje	36
3.19 Nyköping.....	37
3.20 Räddningstjänsten syd	39
3.21 Skellefteå	42
3.22 Stockholm	43
3.23 Sundsvall	45
3.24 Södertörn	47
3.25 Södra Dalarna.....	48
3.26 Södra Hälsingland	49
3.27 Uppsala.....	50
3.28 Västra Blekinge	52
3.29 Västra Mälardalen.....	55
3.30 Örnköldsvik.....	56
3.31 Östra Blekinge	58

3.32	Östra och Västra Skaraborg	59
3.33	Östra Götaland.....	61
4.	Resultat och Diskussion	63
4.1	Aktörer	64
4.2	Åtgärder.....	65
4.3	Incidentrapporteringssystem.....	66
5.	Sammanfattning och slutsats	68
5.1	Förslag på fortsatt arbete	70
Bilaga 1	Frågeställningar	71

1. Sammanfattning

En studie av 80 kommuners arbete kring skolbränder genomfördes under april till maj 2011. Syftet med studien är att lyfta fram och tydliggöra goda exempel på arbetssätt och – former.

I ett första steg kontaktades personer inom räddningstjänsten. Detta ledde i de flesta fall till ytterligare kontakter i kommunen, beroende på vilka aktörer som ingår i samarbetet. Metoden utgjordes av telefonintervjuer eller mejlkonversation. Ett 80-tal personer har kontaktats via telefon och mejl. Även material i form av projektbeskrivningar och statistik har använts för sammanställningen.

Resultatet av kartläggningen visar att de allra flesta kommuner bedriver ett arbete när det gäller skolbränder, men det varierar kraftigt när det gäller omfattning och resurser. Vissa har i princip inget arbete förutom räddningstjänstens vanliga informationsarbete i skolan. Andra kommuner har ett mycket välorganiserat och systematiskt förebyggande arbete som innebär en bred samverkan mellan olika aktörer. Skillnaderna har olika orsaker, exempelvis en avsaknad av probleminsikt hos nyckelpersoner inom kommunen när det gäller säkerhetsarbete i stort och specifikt när det gäller skolbränder.

Det finns en rad goda exempel på arbeten i kommunerna som förtjänar att lyftas fram av olika orsaker. Det är dock viktigt att komma ihåg att det väldigt sällan har gjorts några utvärderingar av det arbete som bedrivs. Ofta är uppfattningar och uppskattningar om de positiva effekterna av arbetet det enda som finns att tillgå. Av dessa skäl är det svårt att tala om framgångsfaktorer eftersom det helt enkelt saknas kunskap om vad som fungerar eller inte. Vissa faktorer är dock avgörande för att det över huvud taget ska kunna bedrivas ett förebyggande arbete. Framför allt är det viktigt att ett flertal aktörer är engagerade, och att frågan har aktualiserats och lyfts av den högsta ledningen. Det visar tydligt för alla inblandade att detta är något som prioriteras och är betydelsefullt att arbeta med. I mindre kommuner kan det vara lättare att uppnå en god samverkan eftersom det är naturligt att olika aktörer känner varandra informellt och kontaktvägarna är kortare rent fysiskt. Men det förutsätter i de allra flesta fall ett brett engagemang från fler än en aktör. Ett gemensamt synsätt på vad som bör uppnås och hur arbetet ska bedrivas är avgörande. Det räcker ofta inte att det är räddningstjänsten som står för det förebyggande arbetet när det gäller skolbränder.

Några slutsatser som kan dras av studien är att metoder för utvärdering behövs. Det är i nuläget väldigt få kommuner som har gjort någon utvärdering av det arbete som utförts. Till viss del beror detta på att en del arbete nyligen inlett men även att det saknas kunskap om metoder för utvärdering. Det är tydligt att detta är något som har blivit eftersatt och kräver förbättring. Att bedriva ett arbete utan att man vet **om**, eller **hur** det fungerar och vilken effekt det i så fall ger är i det långa loppet slöseri med resurser.

Det är också tydligt att det gäller att anpassa arbetssätt efter lokala förhållanden och sätta upp tydliga mål och riktlinjer för det som ska göras. Att rakt av kopiera ett arbetssätt från en annan kommun är ofta inte ultiat. Kommunerna i Sverige ser väldigt olika ut, storleksmässigt, glesbygd kontra storstad eller vad gäller andra faktorer. Därför är det viktigt att varje kommun prövar ut sitt eget sätt att arbeta beroende på sina förutsättningar.

Totalt är 80 kommuner representerade i studien. Av dessa har 72 kommuner ett tvärsektorielt arbete antingen när det gäller allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en del eller i ett specifikt arbete mot skolbrand. I 17 kommuner bedrivs ett systematiskt arbete specifikt mot skolbränder. I 73 kommuner bedrivs ett allmänt säkerhetsarbete med skolbrand som en del av detta. När det gäller dessa siffror är det viktigt att poängtera att kommuner kan bedriva BÅDE ett allmänt säkerhetsarbete med skolbrand som en del av detta samt ÄVEN ett specifikt arbete riktat mot skolbrand.

2. Inledning

Antalet anlagda bränder i skolor är fortsatt högt och ser inte ut att minska, även om vissa tendenser i nuläget faktiskt tyder på att så är fallet. MSB fick i april 2010 i uppdrag av regeringen att i samverkan med Skolverket och Rikspolisstyrelsen ta fram en handlingsplan för att stärka arbetet mot bränder i skolmiljö. Kopplat till arbetet med denna handlingsplan genomfördes mellan april och maj en studie av hur kommuner i landet arbetar när det gäller skolbränder. Ett sammanfattat resultat från studien kan utgöra en del av den rapport som ska inlämnas till Regeringskansliet den 1 juni 2011.

2.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att ta reda på hur kommuner arbetar med skolbränder. Den övergripande frågeställningen utgörs därför av:

Hur ser arbetet i kommunerna ut när det gäller problematiken kring anlagd skolbrand?

Denna frågeställning har sedan brutits ned till ett flertal specifika frågor, till exempel vilka aktörer som ingår, vem som tagit initiativet till samarbete samt om någon utvärdering har gjorts av arbetet. Se bilaga 1. Studien är en rent beskrivande text och inga värderingar eller mätningar har gjorts av effekter av de olika arbetssätten.

2.2 Metod

Den valda metoden i studien baserar sig på semikvalitativa intervjuer med ett flertal för ändamålet utvalda personer. Inledningsvis har en första kontakt tagits med personer inom räddningstjänsten. I de fall ett tvärsektorielt arbete finns har ytterligare kontakter tagits med de inblandade aktörerna, i en så kallad snöbollseffekt. Samtalet har inletts med en förklaring till syfte med samtal och studie, då även frågorna har ställts på ett övergripande plan varefter personen ifråga har getts möjligheten att berätta relativt fritt kring arbetet. Följdfrågor har därefter ställts vid behov och svaren nedtecknats för hand. Omedelbart efter intervjun har dessa svar dokumenterats. På så sätt har en överblick skapats och luckor upptäckts vilket resulterat i att uppföljningssamtal kunnat göras med de personer där det saknats svar på vissa frågor.

2.3 Urval

Urvalet av kontakter baserar sig på den lista över kontaktpersoner som i en tidigare undersökning uppgivit att de arbetar förebyggande kring problematiken med bränder i skolmiljö. Inga andra kriterier för urvalet när det gäller kommuner har gjorts. Det finns ändå en bredd i urvalet, exempelvis när det gäller stora och små kommuner, enskilda kommuner eller förbund med många medlemmar, storstadskommuner och glesbygdskommuner samt från norr till söder. Ett visst bortfall har skett då några har varit svåra eller till och med

omöjliga att få tag i. Till att börja med har räddningstjänsterna kontaktats, företrädesvis en person som arbetar förebyggande eller med utbildning. Denna person har sedan genom en snöbollseffekt lett vidare till andra personer inom det eventuella samarbete som finns i kommunen, på utbildningsnämndförvaltningen, eller andra förvaltningar, fastighetsförvaltning eller teknisk förvaltning, säkerhetssamordnare i kommunen och försäkringsansvariga. Ett par skolor har även kontaktats. Totalt har ett 80-tal personer kontaktats via telefon eller mejl. I vissa förbund är det stora skillnader mellan medlemskommunerna när det gäller hur långt arbetet kommit, av olika anledningar. Därför har det i dessa fall räckt att ha kontakt med en person från exempelvis räddningstjänsten. När det gäller bortfall har de kommuner som inte varit möjliga att få kontakt med av olika anledningar inte tagits med i rapporten. Istället har ett par andra räddningstjänster och kommuner valts ut.

2.4 Definitioner

När det gäller arbete som bedrivs mot anlagd skolbrand används tre definitioner. De allra flesta kommuner har ett allmänt säkerhetsarbete som innefattar regelbundna formella eller informella möten och kontakter mellan olika aktörer där även anlagd skolbrand ofta ingår som en komponent i detta. Sedan finns även de kommuner där ett systematiskt arbete bedrivs specifikt riktat mot skolbränder, antingen i projektform eller som ett tillsvidare arbete. De tre olika definitionerna används för att markera skillnaden när det gäller framför allt resurser och tid som läggs ned, samt även den betydelse som tillmäts arbete mot anlagd skolbrand i en kommun.

Allmänt säkerhetsarbete – ett allmänt säkerhetsarbete bedrivs utan att skolbrandsproblematik ingår i detta.

Allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår – innebär att ett säkerhetsarbete bedrivs där skolbrand ingår som en del av detta arbete. Skolbränder är enligt denna definition inte prioriterat särskilt framför någon annan del av verksamheten i kommunen. Om svaret på denna fråga blir nej innebär det inte att det inte bedrivs ett allmänt säkerhetsarbete, utan att det i detta arbete inte ingår en del som också tar upp skolproblematik.

Systematiskt arbete specifikt mot skolbränder¹ – innebär ett specifikt arbete med anlagd skolbrand, antingen genom projektform eller som ett tillsvidare arbete, något som av de inblandade aktörerna också kallas för exempelvis

¹ I denna definition ingår inte de allmänt förekommande så kallade konsekvensamtal som genomförs på många olika sätt av räddningstjänsten i de flesta kommuner. Detta beror på att dessa konsekvensamtal i de allra flesta fall inte har någon genomtänkt metod, syfte eller utvärdering. De är helt enkelt inte systematiskt genomförda. Konsekvensamtal rubriceras här istället som en åtgärd.

”anlagd-skolbrand-projekt” eller liknande. Detta bör innehålla en noggrann arbetsbeskrivning, mål och metod samt plan för utvärdering. Det bör inbegripa ett före-under-efter perspektiv, åtgärder av olika slag och även en plan för utvärdering.

Tvärsektoriellt – syftar på ett flertal aktörer inom kommunen och/eller länet. Förutom räddningstjänsten bör minst två andra aktörer ingå från kommunen.

Utvärdering – innebär att en metodisk utvärdering gjorts av arbetet för att lära, utveckla och förbättra.

Incidentrapporteringssystem – innebär någon form av system för att rapportera skador, tillbud, eller brand. Kan innebära webbaserat eller blankettbaserat system.

Åtgärd – innebär någon form av konkret åtgärd av antingen hård eller mjuk variant, exempelvis konsekvensamtal, utbildning, information, belysning, larm etc. Som åtgärd definieras även den verksamhet som bedrivs av räddningstjänsten när de åker ut till exempelvis förskola eller årskurs 7 för information och utbildning.

3. Presentation av resultat – kommuners arbete med an- lagd skolbrand

Nedan följer de olika kommunernas arbete när det gäller anlagd skolbrand samt eventuella förekommande incidentrapporteringsystem. Efter respektive läns/kommuns presentation görs en kort sammanfattning i en ruta.

3.1 Alingsås och Vårgårda

För tillfället finns det inget organiserat arbete specifikt inriktat mot just skolbränder. Kommunerna har varit relativt förskonade från denna typ av händelser enligt respondenten. Alingsås hade tre stora incidenter de senaste 10 åren.

Tack vare den normala tillsynsverksamheten har ett bra kontaktnät byggts upp med fastighetsägarna och skolorna. Dessa ger indikationer på om något inte står rätt till, eller om något har inträffat, t.ex. småbränder i papperskorgar eller liknande, även skadegörelse och klotter. När räddningstjänsten får veta detta kan de göra riktade insatser och åka ut till skolorna och prata i klasser om konsekvenser av brand etc. Det görs inte så ofta till enskilda elever. Denna form av informationssamtal görs ett par gånger om året. Respondenten anser inte att det är bra att ta elever till brandstationen då detta av andra elever kan ses som en form av belöning. Vid larm till en skola på grund av en incident måste insatsledaren alltid återkoppla efter ett par veckor och stämma av att allt är ok. På sås sätt får man en bra överblick av situationen i skolan från räddningstjänsten.

Räddningstjänsten bedriver också den vanliga verksamheten i skolan, specifikt mot 6-åringar samt årskurs 5.

Säkerhetsarbetet ser lite olika ut i de två kommunerna, men räddningstjänsten sitter representerade i båda två. Detta arbete fokuserar på ett mer övergripande säkerhetsarbete i kommunen och anlagd skolbrand tas upp som en liten del av detta.

Incidentrapporteringsystem finns i båda kommunerna. Det är kommunen själv som tagit fram och driver det. Räddningstjänsten vill inte ha brandrelaterade incidenter rapporterade till sig utan vill att allt ska gå till säkerhetsgruppen för att de på kommunal nivå ska ha den övergripande bilden av vad som händer i kommunen samt ansvar för att genomföra eventuella åtgärder.

I båda kommunerna bedrivs ett relativt tvärsektorielt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en del av detta. Incidentrapporteringsystem finns i båda kommunerna.

3.2 Dala Mitt

- Borlänge och Falun kommun

Räddningstjänsten har kontakt med skolorna via säkerhetssamordnarna. Om skolan hör av sig då något har inträffat kan räddningstjänsten komma dit för informationsamtal eller specifikt riktat till enskild elev, med föräldrar med vid samtalet. Ett utbyte har skett med Gävle för utveckling av denna sorts samtal, en utbildning av vissa personer inom räddningstjänsten ska ske för att de ska kunna genomföra denna typ av samtal på ett bra och kvalitetsmässigt säkert sätt i framtiden.

En idé som lånats från Göteborg är att anpassa ett av fordonen till ett särskilt utbildningsfordon för att användas till informationstillfällen i skola, vid gallerior eller andra ställen när det har inträffat något och det finns behov av att åka dit och informera, eller om man ser att det är på väg att inträffa något, eller om det är mycket problem i exempelvis skolan. Detta innebär alltså både förebyggande arbete och vid inträffad händelse, samt till viss del ett under-perspektiv. Fordonet ska vara utrustat med informationsmaterial, kunna visa filmer och vara möjligt att använda i hela förbundet av både deltids- och heltidsbrandstationer. Det ska vara ett färdigt koncept, lätt att ta med sig och utnyttja vid behov.

I Borlänge använder man sig av trygghetsvandringar med ett antal aktörer inblandade för att uppmärksamma bland annat brister vid områden runt skolor. Räddningstjänsten har en representant med, samt fastighetsägare, skola med flera aktörer. Det viktiga är att det blir en bred sammansättning av aktörer, ibland deltar även eleverna själva. Detta görs ca 1gg/år. Man har även anammat Göteborgs arbetssätt HÄFA, som är ett händelsestyrt arbetssätt där en grupp aktörer sammankallas vid behov (säkerhetssamordnaren är sammankallande). Det är alltså ingen permanent grupp utan olika aktörer beroende på vad och var något har inträffat. Till exempel kan det vara skola, rektor, socialtjänsten, polis, räddningstjänst, BRÅ, fältassistenter, fastighetsägare etc. Det viktiga är att skapa en så bred sammansättning som möjligt. Skolan hör av sig när man har problem av något slag eller med en specifik elev/elever.

Ett så kallat skaderapporteringsystem används också för att få de olika verksamheterna att rapportera in skador och incidenter. Det bygger på att de betalar in till en skadefond som sedan betalar ut ersättning för skador till verksamheterna. De flesta har väldigt höga självrisker men mellanskillnaden kan alltså betalas ut ur denna fond istället. Det förutsätter dock att man rapporterar in sina skador. Detta system ger ett kraftfullt incitament för att verksamheterna ska rapportera in sina skador. Detta system ägs av kommunen och har funnits i ca 8-10 år, ligger under verksamhetsstöd i kommunen.

Framgångsfaktorer i arbetet är enligt respondenten att alla bidrar med sina erfarenheter och sitt kunnande och att man arbetar tillsammans mot ett gemensamt mål. Vidare är det en fördel att Borlänge kommun är så pass liten (49 000 invånare) vilket gör att alla inom denna "bransch" känner varandra

och träffas informellt samt att alla vet vem som bör ringas när något inträffar utan att det behöver ske formellt.

Räddningstjänsten bedriver även det vanliga förebyggande arbetet på skolor, förskola, klass 2, 5 samt högstadie, gymnasie och högskola. På högskolan fokuserar man till viss del på utländska studenter för att uppmärksamma dem på hur det fungerar i svenska studentboenden.

I Falun och Borlänge sitter räddningstjänsten med i säkerhetsgrupperna där som ses ca 4-6 gånger per år, samt ett flertal informella tillfällen därutöver. I Falun är alla förvaltningar representerade i denna grupp och där tas även skolproblematik upp. I förbundet har ett avtal skrivits på om samverkan mellan räddningstjänsten och resten av förvaltningarna. Tanken är att det ska vara reglerat och att ingen ska kunna säga att det är någon annans ansvar eller bara ens eget. Man ska se alla som en resurs.

I Falun och Borlänge kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. I Falun finns inget incidentrapporteringsystem.

3.3 Enköping-Håbo

Ett samarbete kring det systematiska brandskyddsarbetet (SBA) har funnits sedan 1997, inledningsvis i pappersform som nu håller på att digitaliseras. Det bygger på ett initiativ från försäkringsmäklarna Marsh+ som tillsammans med räddningstjänsten och skolorna har byggt upp ett system där de ansvariga för brandsäkerhet på skolorna och på olika nivåer får ett visst batteri av frågor till sig per automatik. Det kan ske en gång i månaden till en gång om året, beroende på vad det handlar om och beroende på om personen ifråga är chef eller fastighetsskötare. Det spelar ingen roll vem det är som ska svara, det är själva funktionen som är ansvarig så om funktionen ifråga inte svarar i tid återkopplar man till skolan och tar reda på varför. Det kan vara så enkelt som att det har börjat en ny person på den funktionen och då byter man bara namn i systemet. Frågorna rör exempelvis månadsvis kontroll av utrymningsvägar eller årsvis kontroll av brandsläckare. Chefsnivåer kan få frågor som rör reservlokaler vid eventuell brand eller liknande. Det finns även en riskhanteringsgrupp (RHG), som träffas 1 gång i månaden. I denna grupp ingår personer på icke chefsnivå; fastighetsskötare, polis, en representant från varje förvaltning. Gruppen diskuterar allt som händer, vad som kan hända, åtgärder mm. Detta arbete har bidragit till en bra kontakt mellan skolor och räddningstjänst samt även lett till billigare försäkringar. Vidare har det inneburit att räddningstjänsten kan göra insatsplaner, baserat på de tidigare riksinventeringarna som gjordes i det inledande arbetet/processen, som täckte in alla objekt i kommunen. När det gäller effekter på minskad skadegörelse eller brand är detta svårt att se, förutom att kostnader sjunkit eller legat på en konstant nivå för skadegörelse trots att kommunen växer och nya skolor tillkommer.

Räddningstjänsten träffar förskolor, årskurs 2, 5, 8 samt gymnasieelever, antingen på skolan eller på brandstationen. Dessa informationsträffar innefattar bland annat information om anlagd brand och dess konsekvenser.

I båda kommunerna bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår.

3.4 Eskilstuna

Räddningstjänsten har förutom den vanliga informationen/utbildningen till skolorna från årskurs 0 upp till årskurs 7 och även till viss del gymnasier, en form av konsekvensamtal/utbildningspaket till skolorna som de använder efter att något inträffat. Skolorna hör av sig direkt till räddningstjänsten och ber dem komma till skolan för att på plats genomföra samtal/information till hela klasser eller skolan eller enskild elev, beroende på om man vet vem som utfört det inträffade eller ej. Skolorna vet att denna tjänst finns att tillgå från räddningstjänsten. Det förebyggande arbetet som finns är framför allt tillsynen enligt LSO och sedan ett par år tillbaka den upprustning av den yttre miljön som gjordes, t.ex. vad gäller kameraövervakning, värmesensorer, takfotslarm etc. Räddningstjänsten utbildar all kommunal personal när det gäller brand-skyddsutbildning och SBA-arbete. Ett skyddsombud på varje arbetsplats är ansvarig för SBA-arbete. Det finns även en kommunalt övergripande grupp med representanter från varje förvaltning som träffas ca 7-8 gånger varje år. I denna grupp tas även problem i skolan upp och eventuella åtgärder.

I Eskilstuna kommun finns ett incidentrapporteringssystem som heter Prevnet och ägs och drivs av kommunens försäkringsbolag (köptes av ett konsultföretag Tyréns i Stockholm 2004). Det är försäkringsbolaget som tagit fram systemet och gett till kommunen. Alla förvaltningar gör årliga bokslut över det som händer i respektive förvaltning. När det gäller vem som rapporterar är detta lite olika. På vissa skolor kan det vara rektor, vice rektor eller någon ansvarig för säkerheten, t.ex. bränder i papperskorgar. Systemet har funnits i flera år. De kallas skydds- eller säkerhetsombud och när de har rapporterat en incident går ett mejl automatiskt till respektive säkerhetshandläggare på den förvaltning som händelsen rör. Vid större händelser då räddningstjänsten åker på larm får även säkerhetssamordnaren ett sms från SOS. I systemet finns definitioner på vilken typ av incidenter som ska anmälas men det är upp till dem själva att avgöra om det inträffade är en incident eller ej. Intentionen från försäkringsbolaget är dock att alla händelser ska anmälas, även mindre saker som brännmärken och förekomst av tändare. Det är dock lite svårt att få skyddsombuden att rapportera det som händer, då de inte alltid känner att det gör nytta eller leder till något utan bara kräver i form av tid och kraft. Utmaningen ligger således i att finna sätt att göra det mer attraktivt för respektive skyddsombud att faktiskt rapportera det som händer. Alla nya skydds- och säkerhetsombud går en utbildning i hur Prevnet fungerar, och det hålls regelbundet uppdateringsutbildningar för alla dessa ombud. Man har även årliga träffar för alla ombuden, samt på respektive förvaltning som också har mer eller mindre regelbundna träffar med "sina" ombud. Det finns även en sida på kommunens intranät för dessa skyddsombud där de får information och annat i ämnet.

I kommunen började man för ca 2 år sedan att använda sig av en bil med handplockade väktare som ronderade särskilt speciellt utsatta eller extra stökiga skolor. Detta började som en tillfällig åtgärd men var så pass effektiv att kommunen nu har beslutat att upphandla denna tjänst tills vidare. I så fall

kommer varje förvaltning att betala en liten summa för att kunna tillhandahålla denna ronderingsbil.

Kommunen har säkerhetsmöten ca 1gg/månaden då alla förvaltningar ses, även räddningstjänsten, för att diskutera vad som händer samt eventuella åtgärder.

En effekt av detta arbete är att all typ av skadegörelse har minskat rejält det senaste året.

I Eskilstuna kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Det finns ett incidentrapporteringssystem.

3.5 Gotland

Sedan 2006/2007 har räddningstjänsten arbetat tillsvidare på ett sätt mot skolorna för att genomföra åtgärder, samtal, SBA-rutiner etc. En referens/arbetsgrupp skapades med 10-12 personer från olika förvaltningar, länsförsäkringar samt räddningstjänsten. Denna träffas ca 3 gånger/år på exempelvis konferenser och efter dessa konferenser för att diskutera och ta fram åtgärder vid behov. Under denna grupp finns små arbetsgrupper som arbetar mer praktiskt med att ta fram konkreta åtgärder och utföra dessa på plats. Bland annat har en åtgärdsplan för skolan tagits fram för att de ska veta var de ska vända sig, till vem, när och hur vid eventuella incidenter. Detta koncept har kopierats rakt av från Linköping och det sätt som används där när det gäller detta sätt att arbeta. Initiativet till detta arbetssätt togs av räddningstjänsten.

I kommunen används ett incidentrapporteringssystem som kallas RITISK, som står för risk, tillbud, skada. Detta system ägs och drivs av kommunen. Det infördes löpande under ca två år på alla förvaltningarna. Varje säkerhetssamordnare på respektive förvaltning får baserat på rapporteringen i systemet en veckorapport om vad som händer i förvaltningen.

Allt som händer ska rapporteras, all personal har tillgång till systemet. Det krävs ingen inloggning och det ska inte vara krångligt. Rapporten går till närmaste chef först, till exempel en rektor, som en form av varningssignal eller väckarklocka. I nuläget rapporteras mest skador. Arbetet pågår därför för att få rapportörer att även anmäla tillbud och risker eftersom det är dessa typer av incidenter som det går att arbeta förebyggande med för att förhindra skadorna.

I Gotlands kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Ett incidentrapporteringssystem finns och används i det förebyggande arbetet.

3.6 Gästrike

- Gävle, Sandviken, Ockelbo, Hofors och Älvkarleby kommuner

En så kallad anlagd-brand-grupp skapades 2008/2009 på initiativ av polis och räddningstjänst. I denna grupp ingår en representant från varje kommun, från förvaltningen, skolan, polis, räddningstjänst samt säkerhetssamordnarna i kommunen. Eftersom alla får tillgång till varandras information, dels från säkerhetssamordnare, information från polisen samt räddningstjänstens insatsrapportering är det möjligt att skapa en mycket bra och sammansatt bild av vad som händer.

Gruppen träffas på detta sätt formellt 4 gånger om året men ses även informellt utöver dessa tillfällen. Det som diskuteras då är alla typer av anlagda bränder - alltså inte enbart skolrelaterade sådana - samt vad som händer i kommunerna, när det händer och vilka åtgärder som eventuellt krävs. Om någon påtalar att det krävs åtgärder av någon form kallas det att "dra i nödbromsen". Det kan till exempel vara en rektor som "drar i nödbromsen" och påtalar att det skett mycket skadegörelse i eller runt en skola. Det kan även vara noteringar om ökat antal containerbränder i ett område eller annan typ av orolighet eller stökighet som behöver uppmärksammas. Baserat på vad som händer eller vad som eventuellt misstänks hända i ett område diskuteras vilka åtgärder som bör vidtas. Vissa av dessa åtgärder kallas för beteendebrytande åtgärder. De kan innebära att städa undan brännbart material, installera bättre belysning, kamerateövervakning, ta undan stenar, ge information i skolan, göra besök på fritidsgårdar etc. Även så kallade "bekymmersamtal" (konsekvensamtal) används vid behov då man har kännedom om vem som utfört något. Effekten av arbetet är att antalet anlagda bränder har minskat med 50 % under den period som denna grupp har bedrivit sitt arbete.²

I Gävle finns ett skaderapporteringssystem, även för hot/våld mm, som heter STINA. Det har funnits i tio år och i nuläget håller man på att utveckla detta och förbättra sättet att arbeta i systemet. Det ska bli enklare, mer webbaserat samt mer GIS-kartor att arbeta med. Systemet ägs av ett captive och alla kommuner som ingår i detta får använda STINA gratis. Allt som kostar över 500 kr ska rapporteras i STINA, och skolorna anmäler både bränder, klotter, glaskross etc. samt brännmärken om det beräknas överstiga ett värde av 500 kronor. Man eftersträvar att alla brandrelaterade incidenter ska anmälas och utredas. Ofta är det skolvaktmästare som är utsedd till ansvarig rapportör på skolan. Eftersom man just nu håller på att utveckla systemet och implementera det nya sättet att arbeta i STINA är en person från räddningstjänsten ute i skolorna och informerar personal om det nya i systemet. I nuläget finns ca 200 skaderapportörer och dessa personer träffar man 1 gång om året vid informationsmöten

² Per Ringkvist, Gästrike räddningstjänstförbund

gällande skaderapporteringen. Mellan räddningstjänsten och säkerhetsamordnarna i kommunen finns ett nära samarbete som bygger på att man delar information och statistik från skaderapporteringen mellan varandra.

I samtliga 5 kommuner bedrivs ett allmänt tvärsektoriellt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. I Gävle kommun finns ett incidentrapporteringssystem, som används i det förebyggande arbetet.

3.7 Halmstad

I Halmstad har man arbetat ca 10 år i en grupp som kallas riskhanteringsgruppen. I denna ingår i nuläget representanter från kommunens olika förvaltningar samt två av de kommunala bolagen HFAB (Halmstads Fastighets AB) och Halmstads Flygplats AB (från och med 2010-07-01). Denna arbetsgrupp, f.n. 19 personer, består av representanter från de olika bolagen, polisen samt de kommunala förvaltningarna. Arbetsgruppen träffas 6 gånger per år, men hålls hela tiden aktiv under året om allvarliga incidenter rapporteras. Till arbetsgruppens hjälp finns ca 85 säkerhetsombud, som ständigt rapporterar in skador och incidenter. Dessa säkerhetsombud har rekryterats på grund av sitt engagemang i dessa frågor och deras vilja att arbeta med detta. Dessa personer ser och hör vad som händer, till exempel vad gäller skadegörelse, bränder, raketer/smällar med mera och dessa incidenter analyseras i gruppen och det beslutas om vilka åtgärder som bör vidtas. Dessa åtgärder kan vara kameror, yttre belysning, miljön runt skolan etc. Det bör vara åtgärder av både hårdvara och mjukvara. De använder sig av en blankett, som finns tillgänglig på kommunens hemsida/intranät, som utarbetats tillsammans med polisen. Arbetet startade hösten 1998.

Syftet med riskhanteringsarbetet är förutom att leva upp till försäkringsbolagskraven (dvs. att *arbeta* med riskhantering) att kommunen ska bli en trygg kommun att leva i. Genom att få kännedom om var och vad som händer samt vad saker och ting kostar, kan man genom åtgärder vid nybyggnad respektive ombyggnad av fastigheter bygga säkrare och bygga bort vissa mindre bra lösningar. Det finns även nätverksgrupper och dessa förekommer på olika skolor i kommunen. Nätverken kan snabbt samlas och idag finns god kännedom om vilka dessa personer är och vad var och en kan göra. Informationsutbytet är värt mycket. Korta kommunikationsvägar, enkla kontakter och ett mycket gott samarbete med polisen. I nätverksgrupperna ingår polis, HFAB, säkerhetsombud, fältassistenter, rektor, nattvandrare, Trygga Halmstad, Svenska kyrkan, fritidsgården, kurator och speciallärare, KRIS (kriminellas revansch i samhället) med flera. Säkerhetsombuden rapporterar incidenter till försäkringshandläggaren och alla brott polisanmäls. Det anordnas även Trygghetsvandringar och då deltar både ungdomar och vuxna som bor i området, samt näringsidkare.

Utöver nätverksgrupperna har man även gått ut med information till skolorna om hur man ska placera sopkärl, att tänka på placering av datorer, att kapa buskage, öka belysning mm. Dessa är enkla praktiska tips, som minskar risken för att inbrott begås. Denna typ av information sprids till alla de 85 säkerhetsombuden som finns. Emellanåt kommer även säkerhetsombuden med mycket bra förslag och tips, som då delges alla de övriga säkerhetsombuden. Ett månadsbrev skickas även till alla säkerhetsombuden innehållande kort och koncis information om vad som är aktuellt i nuläget och om man bör tänka på något särskilt på grund av exempelvis årstid eller annat. Dessutom träffar riskhan-

teringsgruppen säkerhetsombuden en gång per år och vartannat år ringer man upp var och en av dessa säkerhetsombud.

Av statistiken går det att utläsa antal skador, vilka skadetyper det handlar om, vilka objekt som drabbas, utvecklingen på respektive objekt, de totala kostnaderna mm. Halmstads kommun hade år 2010 den hittills lägsta kostnaden, strax över 1 miljon kr. Inledningsvis låg det på mellan 3-3,5 miljon kr/år. Särskilt utsatta objekt hanteras omedelbart för att försöka finna lösningar som minskar till exempel skadegörelse.

En av de drivande personerna i kommunen som enligt respondenten har stor betydelse för säkerhetsarbetet är kommunchefen som deltog på säkerhetsombudsmötet 2009. Han poängterade vikten av att kommunen arbetar med dessa frågor och hur viktiga säkerhetsombuden är i det arbetet. Den markeringen betyder mycket för de säkerhetsombud som rapporterar och gör att de känner nyttan och meningen med vad de gör. Årligen skrivs en verksamhetsberättelse för riskhanteringsarbetet.

När det gäller räddningstjänsten används tre olika former av arbete mot anlagd skolbrand. Dels skolbrandsskydd, en utbildning i första, andra, femte samt åttonde klass, dels samarbetet med riskhanteringsgruppen, samt även överenskommelser med skolorna om att räddningstjänsten åker ut till skolor som har haft incidenter och tagit kontakt med räddningstjänsten för att få hjälp. Dock vill man från räddningstjänsten inte längre komma ut och prata med hela klasser om det är osäkert vem som utfört det inträffade. Istället vill man få skolan att ta reda på/ringa in den skyldige och därefter prata specifikt med denna. Personer från räddningstjänsten som även har vuxenutbildningar ansvarar för dessa samtal.

I Halmstads kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Dock inget systematiskt arbete riktat specifikt mot skolbränder. Ett incidentrapporteringssystem används i det förebyggande arbete.

3.8 Höga kusten-Ådalen

- Härnösand kommun

I nuläget finns inget specifikt arbete när det gäller anlagd skolbrand, men räddningstjänsten bedriver sedan 2005 ungefär vanligt arbete ute i skolorna i årskurs 2, 5 och 7 på hösten varje år. Skolorna kan även ringa om något hänt för att be räddningstjänsten komma dit och ge information, antingen till en hel klass eller en enskild individ om vetskap finns om vem som gjort det inträffade. Enligt respondenten använder räddningstjänsten två varianter när det gäller konsekvenssamtal i skolan. Dels när det gäller äldre barn, över 15 år ger man information i skolan och när det gäller yngre barn får dessa komma till stationen tillsammans med föräldrar för att se hur det ser ut, vardagen för brandmän, rökskydd etc. Man fokuserar mycket på kostnader och konsekvenser av bränder, och åskådliggör ett tydligt exempel mellan två olyckor (en trafik olycka samt en skola som brinner) – vart ska då räddningstjänsten åka? I kommunen finns inte någon säkerhetsgrupp eller krisgrupp i nuläget så där är inte heller räddningstjänsten representerad. Planen är dock att starta upp någon form av säkerhetsarbete i kommunen så småningom.

När något händer i skolan är det viktigt att kontakten till räddningstjänsten går via socialen eller polisen eftersom man vill att skolan ska anmäla det inträffade först. Skolan får inte kontakta räddningstjänsten först, enligt respondenten.

Varje år genomför man med BRÅ en dag för alla barn i årskurs 6 med räddningstjänst, polis, ambulans, socialen etc.

I Härnösand finns inget allmänt säkerhetsarbete. Räddningstjänsten bedriver dock ett visst arbete och utför en del åtgärder.

3.9 Högländet

- Vetlanda och Nässjö kommun

För ett par år sedan tog räddningstjänsten initiativ till ett samarbete mellan skolan, barn - och utbildningsnämnden, polisen samt socialen som blev realitet för ungefär ett år sedan. Tanken är att skolpersonalen ska rapportera till räddningstjänsten om något inträffar på skolan, allt från tändstickor och lek med tändare på skolgården till mer allvarliga bränder. Räddningstjänsten uppför då en så kallad tillbudsrapport som sedan skickas till barn och utbildningsnämnden. Räddningstjänsten åker sedan ut till den aktuella skolan för att återkoppla och samtala med skolan och aktuella klasser om vad som hänt. Om skolan vet vem som anlagt branden kan räddningstjänsten tala antingen med hela klassen eller ta den specifika eleven till stationen för ett enskilt konsekvenssamtal. Fyra personer på räddningstjänsten arbetar med detta och samarbetar med närpolis, barn och utbildningsnämnden samt socialen. När en skola hör av sig upprättas en tillbudsrapport, en polisanmälan görs vid behov och barn och utbildningsförvaltningen underrättas. Socialen blir också kontaktad av antingen nämnden eller polisen. Även skola och föräldrar involveras naturligtvis.

Räddningstjänsten har arbetat aktivt för att marknadsföra detta arbetssätt till alla skolor. Visitkort delas ut med två olika nummer för skolan att använda sig av och ringa vid behov. Gensvaret från skolorna är mycket positivt, de ringer även och frågar allmänna frågor om brandskydd sedan detta arbetssätt kom igång. En utvärdering ska göras i höst. Det finns även en arbetsgrupp som ses ett par gånger om året där dessa aktörer sitter med. En gång om året rapporterar räddningstjänsten en sorts sammanställning av vad som har hänt till den lokala säkerhetsgruppen i Vetlanda.

Förutom detta arbete finns även det som når ut till 6-åringar och andra årskurser i skolan i ett samarbete mellan räddningstjänsten och tekniska kontoret samt trafikkontoret. Detta utbildningspaket fokuserar på brand och trafik.

I båda kommunerna bedrivs ett tvärsektoriellt allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår samt även ett systematiskt arbete specifikt mot skolbränder. En form av skade- och incidentrapportering finns som ingår i detta arbete.

3.10 Jämtland

- Östersund, Härjedalen, Berg, Bräcke, Åre, Krokoms, Ragunda och Strömsunds kommuner

Efter att tre skolbränder med totalskador inträffat under kort tid 2007-2008 i Jämtlands län inleddes ett samarbete kallat ZamZynZ. Det var polisen som först lyfte frågan med länsförsäkringar och sedan även med räddningstjänsten och kommunerna.

ZamZynZ är ett arbetssätt för att motverka bränder i skolmiljöer som är anlagda av barn och ungdomar. Arbetet startade som ett projekt men ses nu mer som ett kontinuerligt arbetssätt. De delaktiga parterna är Räddningstjänsterna i Jämtlands län, Länsförsäkringar Jämtland, Polismyndigheten i Jämtlands län, kommunerna i Jämtlands län (de medverkar i nuläget i olika grad), Brandskyddsföreningen Jämtland och Kommunförbundet Jämtlands län.

Arbetssättets grund innebär att ha en nolltolerans mot brand i skolan. Då personal inom skolan upptäcker brandincidenter, exempelvis brännmärken på ett bord eller att det har eldats i en papperskorg skall de rapportera in denna incident på ett särskilt telefonnummer. Det betraktas dock inte som ett tvång utan som ett sätt att arbeta. Eftersom arbetssättet även är sanktionerat från den högsta ledningen som har bestämt att detta arbetssätt ska användas vid bränder i skolan gör detta att det sipprar nedåt i organisationen och att även rektorerna på skolorna ser till att deras personal känner till hur det fungerar. Telefonnumret är detsamma för hela länet för att arbetssättet skall fungera enhetligt i samtliga kommuner. Telefonnumret är kopplat till SOS Alarm AB som då samtalet kommer in ställer ett antal frågor till inringaren bl.a. vilken kommun det gäller, vilken skola det gäller, vad som hänt, vem som rapporterar och hur denna person kan nås. SOS Alarm AB sammanställer sedan dessa svar och skickar till ett antal utsedda kontaktpersoner i den kommun det gäller. Varje kommun har utsett sina egna kontaktpersoner vilket gör att vilka roller de har varierar men i samtliga fall är säkerhetssamordnaren en av kontaktpersonerna. Kontaktpersonerna återkopplar sedan till inringaren och ställer ett antal kompletterade frågor bl.a. om rektor känner till händelsen, vilka åtgärder skolan själv har vidtagit och om skolan önskar hjälp med punktinsatser från räddningstjänsten eller polisen. Bollen ligger i detta läge alltså helt hos skolan och det är de som styr vilka åtgärder som ska vidtas.

Punktinsatser från räddningstjänsten eller polisen kan bestå av flera saker. Det kan handla om diskussioner kring tekniska eller organisatoriska lösningar eller att räddningstjänsten och polisen (om de har möjlighet p.g.a. utredningstekniska skäl) kommer ut och pratar med eleverna klassvis eller liknande om varför man inte får elda i skolan och vilka konsekvenser detta kan få.

Arbetet har kommit olika långt i de olika kommunerna i Jämtlands län. I Östersunds kommun är arbetssättet implementerat på alla skolor utom en och i Strömsunds kommun på samtliga skolor. I kommunerna Berg och Bräcke har implementeringen startat på två respektive en skola och i Härjedalens kommun

håller man på att sätta samman organisationen (utse kontaktpersoner och liknade). Målet är att samtliga kommuner i Jämtlands län skall jobba enligt samma arbetssätt.

Sedan starten har det funnits en styrgrupp bestående av representanter från Jämtlands Räddningstjänstförbund, Polisen, Länsförsäkringar Jämtland, Östersunds och Strömsunds kommun. ZamZynZs styrgrupp har träffats regelbundet och har till uppgift att hålla ihop arbetet med ZamZynZ och föra arbetet framåt. I varje kommun finns sedan en arbetsgrupp med representanter för polis, räddningstjänst och den aktuella kommunen (säkerhetssamordnare, socialtjänst, skola). Arbetsgrupperna genomför det löpande arbetet i den egna kommunen med att presentera modellen på kommunens skolor, följa upp rapporterade incidenter, delta vid samtal och punktinsatser. Jämtlands Räddningstjänstförbund representerar räddningstjänsten i förbundets medlemskommuner samt Ragunda kommun. Räddningstjänsten Härjedalen representerar sig själva och det förväntas även Räddningstjänsten Åre göra.

I Jämtlands län, i alla 8 kommuner bedrivs en blandning av allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår samt ett systematiskt arbete specifikt mot skolbränder. Det är ett tvärsektoriellt arbete med ett flertal aktörer och inbegriper även ett mycket genomtänkt incidentrapporteringsystem, integrerat i det förebyggande arbetet.

3.11 Jönköping

Arbetet med att starta upp ett systematiskt brandskyddsarbete för de kommunala verksamheterna inleddes hösten 2004 med att en arbetsgrupp med representanter från Stadskontoret, Tekniska kontoret och Räddningstjänsten bildades. Beslut togs att kalla projektet ”Systematiskt Säkerhetsarbete”, istället för brandskyddsarbete, för att senare ha möjligheten att bredda arbetet till att omfatta mer än brandskydd t ex skydd mot inbrott och skadegörelse, fallolyckor mm.

För att få ett fungerande och aktivt säkerhetsarbete klargjordes det var detta skall ske i kommunens organisation och vem som bör vara ansvarig för vad. På central nivå finns i Jönköpings kommun en säkerhetssamordnare som leder och följer upp det systematiska säkerhetsarbetet. På förvaltningsnivå finns det en säkerhetshandläggare som samordnar arbetet inom den egna förvaltningen samt är kontaktperson mot säkerhetssamordnaren. På varje objekt, d v s skola, äldreboende, fritidsanläggning o s v, finns det en säkerhetsansvarig samt minst en säkerhetskontrollant. Exempelvis är rektorn på en skola säkerhetsansvarig och vaktmästaren är kontrollanten som utför de kvartalsvisa egenkontrollerna.

Alla verksamheter använder en enkel säkerhetspärm innehållande bland annat policy, rutiner, instruktioner, checklistor och mall för uppföljning. Alla kontrollanter och vissa säkerhetsansvariga får en 4-timmars utbildning i hur materialet skall användas samt förebyggande brandskydd. Efter utbildningen startas SSA-arbetet (systematiskt säkerhetsarbete) på den egna arbetsplatsen. En arbetsgrupp med 6 SMO-utbildade brandmän besöker efter en tid alla kontrollanterna på deras objekt för att svara på frågor och hjälpa dem om de har fått problem. Viktigt att påpeka är att brandmännen inte utför SSA-arbetet utan endast har en stödande funktion, har enheten inte startat sitt arbete bokas nytt besök in några veckor senare. Denna uppföljning har varit den absolut viktigaste delen vid införandet av systematiskt säkerhetsarbete i de kommunala verksamheterna.³

Arbetet med Systematiskt säkerhetsarbete har pågått i drygt 4 år. Räddningstjänstens tillsyn visar betydligt färre anmärkningar för fel och brister i brandskyddet i de kommunala verksamheterna. Blockerade utrymningsvägar, ej fungerande utrymningsskyltar eller tomma brandsläckare förekommer knappt alls. Under hela uppstarten av SSA har räddningstjänsten haft ett bra samarbete med kommunens tekniska kontor. Samarbetet mellan säkerhetssamordnare, Räddningstjänst och skolan har utvecklats och utökats de senaste åren som en följd av arbetet med SSA.

³ Samuel Nyström, Jönköpings räddningstjänst

Datum
2011-05-31

Diariernr
2011-925

Ett system för skaderapportering för skolan har tagits fram i samarbete med SOS Alarm, den så kallade "Risklinjen", som är ett telefonnummer till SOS Alarm, dit alla oönskade händelser ska rapporteras. Med detta menas t ex skadegörelse, klotter och brandtillbud. SOS skickar därefter mejl till berörda personer för åtgärd. Anmälningarna analyseras vid månadsmöten med säkerhets-samordnaren, skolans säkerhetsstrateg, fastighetsägaren, Tekniska kontoret och kommunens vaktbolag. Där jämförs rapporterna med statistik från inbrottslarm och vaktbolagets uttryckningar, vilket ger ett bra underlag att besluta om flera åtgärder, som till exempel utökad bevakning, permanent eller tillfälligt någon vecka eller två, information till polisen för utökad närvaro i området, förbättringar i den fysiska miljön t ex klippa buskar och träd för att förbättra insynen på skolgården eller tekniska åtgärder som förbättrad belysning och prioritering av larminstallation. Gäller händelsen ett brandtillbud går mejlet till brandingenjör i beredskap och jourhavande insatsledare. Insatsledare vidtar då följande åtgärder:

- Besök på platsen och kontakt med anmälaren
- Fotodokumentation av platsen och det som är kvar efter brandtillbudet för bedömning av spridningsrisk.
- Kontakt med rektor (=säkerhetsansvarig) och meddela att Räddningstjänsten har undersökt händelsen.
- Kontroll att rektor har polisanmält händelsen. Beslut finns att ALLA brandtillbud skall polisanmälas.
- Erbjudande till skolan om information till elever, inblandade och övriga.

En mycket viktig del i uppföljningen är att det kommer en person i uniform, i en bil med blåljus på taket, kör in på skolgården och gör en undersökning av det inträffade. Det blir en tydlig markering att brandtillbud inte accepteras!

Ett avtal med vaktbolag har tecknats om väktarronder på ca 5 timmar/natt för tillsyn av skolor. Vilka skolor som kontrolleras avgörs bl.a. av rapporterna via Risklinjen. Vid många rapporter från skolor i ett visst område, styrs bevakningen över dit under en period. Flera skolor har kompletterats med ytterbelysning, träd och buskar runt skolan har klippts ned för att öka insynen. Många väggfasta papperskorgar har flyttats och placeringen av containers och andra sopkärl har kontrollerats.

Efter "brandrelaterade problem" som upprepad lek med eld eller inträffade brandtillbud på en skola erbjuder räddningstjänsten alltid att komma till skolan och genomföra en lektion/information om anlagd brand. Målsättningen med denna lektion är att eleverna ska förstå att gränsen mellan "lek med eld" och anlagd brand är ytterst fin. Syftet är även att visa att skola, polis och räddningstjänst ser mycket allvarligt på varje brandtillbud och att eleven kan bli skyldig att betala den skada som uppstått även om de inte fyllt 15 år.

Lektionen innehåller bland annat följande punkter:

- Vad har hänt på skolan. Inträffade händelser den senaste tiden.
- Videofilmen "Det var inte meningen", som beskriver konsekvenserna av en anlagd brand i en förskola i Göteborg 2002. Filmen är framtagen av Göteborgs stads försäkringsbolag Göta Lejon.
- Vad händer efter en brand?
- Brandorsaksutredning.
- Påföljder och skadestånd.
- Vad blir alternativet om en skola försvinner genom brand?

Lektionsinnehållet kan variera något beroende på vilken årskurs som är berörd. Ibland kan även områdespolisen följa med och delta i lektionen vilket förstärker budskapet ytterligare.

Vid uppstarten av det systematiska säkerhetsarbetet konstaterades efter ett tag att kunskaperna om brandsäkerhet inte var tillfredställande hos skolpersonalen. Det fanns inte heller någon långsiktig planering för utbildning i brandskydd. Med detta som bakgrund tecknades 2006 ett avtal mellan räddningstjänsten och Jönköpings kommuns Skol- och Barnomsorgsförvaltning. Avtalet bygger på återkommande utbildningstillfällen.

I Jönköpings kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår, med fokus på SBA-arbete. Ett systematiskt arbete specifikt mot skolbränder bedrivs också. Det finns ett incidentrapporteringssystem som även används i det förebyggande arbetet.

3.12 Kalmar

Kalmar är en liten kommun (ca 70 000 invånare) vilket gör att "alla känner alla" och vet om på naturlig väg vad som händer i kommunen. Det behövs inga formellt uppstyrda regelbundna möten mellan förvaltningarna eftersom man ändå träffas i samråd och annat. Säkerhetssamordnaren för kommunen sitter på brandstationen.

Det finns i nuläget inget specifikt projekt när det gäller skolbränder men räddningstjänsten träffar regelbundet polisen och diskuterar vad som händer i kommunen på det området. Man har även gått ut med information till skolorna att de gärna får ta kontakt med räddningstjänsten om något inträffar. Då kan de ringa ett telefonnummer som går till dels polisen och till räddningstjänsten, varpå räddningstjänsten åker ut till den aktuella skolan och talar med den elev man tror eller vet utförde det inträffade. Det sker dock aldrig i storforum eller i hela klasser då det enligt respondenten är bäst "att inte väcka den björn som sover". Kommunen har varit relativt förskonad från stora bränder den senaste tiden. Inga uppföljningssamtal genomförs efter dessa informationssamtal till elever.

Respondenten tror starkt på till exempel åtgärder som att sätta sprinkler i skolan och detta är något som han jobbar hårt för att påverka sina kolleger i kommunen att de ska genomföra.

Det finns i nuläget inget incidentrapporteringsystem i kommunen.

I Kalmar kommun bedrivs ett visst allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår till liten del. Inget incidentrapporteringsystem finns.

3.13 Karlstad

Något som kallas samverkan skola/räddningstjänst på individnivå har funnits sedan ca 4 år. Det går ut på att räddningstjänsten tar emot ungdomar som har problem, vilket inte behöver innebära att de är mer benägna att elda men att de kanske behöver en timeout från skolan. Dessa är ofta högstadieelever. Räddningstjänsten går även ut till skolor med information och utbildning om skolan efterfrågar detta. Några specifika årskurser besöks inte.

Just nu i Karlstad ligger man i startgrupparna för ett inledande samarbete mellan olika aktörer, skola, polis, räddningstjänst, socialen med flera, som går ut på att skapa gemensamma arbetssätt att arbeta förebyggande med ungdomar, inklusive skadegörelse samt brandrelaterade händelser. Tidigare har respektive aktör suttit och arbetat med sitt och nu vill man med detta nya sätt skapa samverkan och lära känna varandra, skapa synergieffekter och förenkla och förbättra arbetssättet tillsammans. Syftet är att kunna agera snabbt om något händer, att förbättra det förebyggande arbetet samt att även skapa bra utvärderingsmetoder. Det är viktigt att göra uppföljningar och återkopplingar av åtgärder och insatser och det kommer att bli en stor del i detta arbete.

Tack vare kommunens ringa storlek finns ett bra samarbete mellan barn och ungdomsförvaltningen, teknik och fastighet och vårt räddningstjänstförbund etablerat. Det är helt enkelt så att de flesta förvaltningar har en god personkännedom mellan och inom respektive förvaltning. Det finns både formella samverkansformer och informella strukturer, där varje förvaltnings huvudansvariga känner sina roller väl och det formella och informella arbetet fungerar väl. På det övergripande planet finns det säkerhetsråd och styrgrupper för den interna säkerheten i kommunen. Dessa grupper leds av räddningstjänstens ansvariga för det interna skyddet. Inom varje förvaltning finns det sedan ansvariga för säkerhetsfrågor som har det förvaltningsmässiga ansvaret under sin förvaltningschef. Ett antal sammanträden per år sker i varje grupp, men helt klart är det dagliga behovsstyrda samarbetet det som är övervägande. I detta arbete menar respondenten att man är starka och välstrukturerade.⁴ Det finns även upparbetade kontakter med polis och socialtjänst, och den senaste tid har avstämningsmöten med dessa aktörer startats. Var och en kommer att agera inom sitt eget sakområde, skola, fastighetsförvaltning, brand/internt skydd osv. Det viktigaste är att samverkan sker och att alla har klart för sig var gränserna går, så inga åtgärder hamnar mellan stolarna. Initiativet till detta samarbete har vuxit fram över tiden och utvecklats från de olika aktörerna. Varje organisation har under vissa tider och förutsättningar tillfört nya tankar och idéer.

Det finns ett övergripande politiskt beslut från den politiska ledningen att arbeta aktivt med trygghetsfrågor. Det ingår i de så kallade horisontella målen i

⁴ Ulf Mårtensson, Trygghetscenter, Karlstad

kommunen (Karlstad), mål som skall skapa ett arbete över förvaltningsgränserna. På varje förvaltning som berörs särskilt av skolbrandsproblematiken har specifika beslut tagits. Beslut i frågor tas av den som har ansvaret, eller den ekonomiska möjligheten att ta beslut. Det kan således variera mycket. Det finns ingen specifik budget för just skolbrandsprevention. Varje förvaltning får stå för sina specifika kostnader. I nuläget fungerar framför allt samverkan mellan de olika parterna mycket bra. Arbetet utvecklas hela tiden. Vad som fungerar bra eller dåligt varierar nog dessvärre över tiden också. Den här typen av arbete är mycket beroende av att alla i hela kedjan ser vikten och behovet av ett sammanhållet arbete och av att ta frågan på stort allvar. Det kan alltid dyka upp en länk i kedjan där detta brister.

När det gäller incidentrapporteringssystem används ett relativt enkelt system med pappersblanketter eller rapportering via mejl. Som system fungerar detta inte ultimata i nuläget men det är viktigt att komma ihåg att det samverkansarbete som bedrivs gör att man trots allt snabbt får reda på händelser ute i systemet. Räddningstjänsten och teknik och fastighet, framför allt teknik och fastighet driver idag ett projekt med att utveckla ett nytt system som skall driftsättas i närtid. Nuvarande incidentrapporteringssystem sköts av försäkringshandläggaren på räddningstjänsten och har sannolikt använts sedan mitten av 90-talet.

I Karlstad har man ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Det nuvarande incidentrapporteringssystemet fungerar inte ultimata och ett nytt ska tas fram.

3.14 Motala och Vadstena

Den så kallade Motalametoden som används av räddningstjänsten har använts i ungefär 20 år. Den innebär att då elever i skolan har eldat och vetskap finns om vem det var tas denna elev till brandstationen, alltid själv, aldrig i grupp. Det är viktigt att det sker snabbt och alltid med vetskap och samtycke från föräldrar och skola.

Det hela fungerar med en blandning av att ge eleven ansvarskänsla samt att bygga upp ett förtroende mellan räddningstjänsten och eleven. Eleven får själv gå fram och ringa på dörren till brandstationen. Han/hon blir välkommen och trevligt bemött av alla på stationen. Man ser en film tillsammans, ”Det var inte meningen”, och samtalar sedan efteråt om denna och budskapet. En lättare rökövning genomförs för att ge eleven en uppfattning om mörker och svårigheter för brandmän när de jobbar. Sedan tas stegbilen ut och eleven får pröva på att sitta i stegkorgen, ända upp till 20 meter, vilket får även de mest kaxiga elever att smälta.⁵ Man har en pratstund om konsekvenser av att räddningstjänsten är och släcker en skola samtidigt som det börjar brinna exempelvis hemma hos eleven. Detta är inte för att slå någon på fingrarna, men för att verkligen få personen att inse konsekvenserna av sitt handlande. Avslutningsvis fikar alla gemensamt och får eleven att känna att det är trevligt och avslappnat. Uppföljning av dessa besök har gjorts sedan ett par år, vilket visar att inte en enda av dessa elever ha eldat igen. En plan finns för den eventualiteten att en elev skulle utföra något mer. Denna inbegriper då ett ytterligare besök på stationen, denna gång under två dagar, varav en av dagarna måste vara under helgen. Denna plan har dock än så länge aldrig behövts.

Metoden är alltså en blandning av tillrättavisning/ansvarsutkrävande samt förtroendeskapande. Den förtroendeskapande delen har visat sig ge effekt då elever i vissa fall även har upplyst räddningstjänsten om andra som eldar, på samma skola eller andra skolor. Under 2011 har räddningstjänsten hittills genomfört ca 20 sådana här besök/samtal.

Förutom detta gör räddningstjänsten även turer runt skolor där det händer mycket, samtalar med elever och försöker aktivt ta reda på vem som utfört något.

Skolorna vet vem de ska kontakta på räddningstjänsten, de har ett nummer de kan ringa dygnet runt som går till jourhavande insatsledare. De allra flesta skolorna är mycket bra på att höra av sig. Det finns ändå en del undantag och fall med skolor som inte vill meddela räddningstjänsten om sina problem med eldande ungdomar. I dessa fall har räddningstjänsten åkt till den aktuella sko-

⁵ Conny Jakobsson, räddningstjänsten Motala

lan och pratat med rektorn där för att påtala vikten av att höra av sig om något inträffar på skolan.

En viktig faktor med avgörande betydelse är att förutom att alla brandmän och även brandchefen ser vikten av detta arbete gör även kommunledningen det. Många är engagerade i detta arbete och alla vet om att det bedrivs vilket gör det enklare på många sätt. Motala och Vadstena använder precis samma koncept. Totalt har de båda kommunerna ca 50 000 invånare.

Förutom denna verksamhet som sysselsätter tre personer bedrivs även annan verksamhet, tillsyner i skolan till exempel, då både polis och rektor också medverkar och då man uppmärksammar klotter, skadegörelse, brand etc. Dessa åtgärdas med bland annat bättre belysning och annan form av sophantering. Räddningstjänsten utbildar även all kommunanställd personal i brand och säkerhetsfrågor, samt åker ut till 6-åringar och informerar och utbildar årskurs 7 samt de praktiska linjerna på gymnasiet.

I Motala finns ett incidentrapporteringsystem men enligt respondenten är det för långsamt för att utföra åtgärder mot elever som eldat. Det är dessutom i vissa fall krångligt då det förutsätter att alla har dator men de flesta har endast telefon. Därför är det i den avsikten bättre att använda sig av det telefonnummer som kan ringas till räddningstjänsten dygnet runt för att rapportera incidenter på skolan.

I Motala och Vadstena kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Incidentrapporteringsystem finns i båda kommunerna.

3.15 Mälardalen

- Västerås, Hallstahammar och Surahammar kommun

Räddningstjänsten har använt sig av Motalas koncept med ett individanpassat typ konsekvenssamtal när man vet vem som gjort något. Detta har dock anpassats något för att passa Mälardalen. Räddningstjänsten har även information till årskurs 6 och nu ser man över hur man skulle kunna uppdatera detta koncept och har även startat ett projekt där man från räddningstjänstens sida vill se över möjligheten att nå ut till ungdomar med hjälp av sociala medier, som exempelvis Facebook. Detta är även kopplat till informationen till årskurs 6. Räddningstjänsten är de som har dessa idéer och en del kontakter har tagits med lärare men än så länge ligger detta bara i startgroparna.

Inget arbete mot skolbränder bedrivs i någon av kommunerna, varken som en del av allmänt säkerhetsarbete eller specifikt.

3.16 Norra hälsinge

- Hudiksvall, Nordanstig kommun

I Hudiksvalls kommun finns ett samarbete mellan polisen och räddningstjänsten som kallas Handslaget som går ut på att när en polisanmälan gjorts och den som utfört den aktuella incidenten är minderårig använder man sig av en samtalsform där både polis och räddningstjänst medverkar i samtalet. Räddningstjänsten sitter helt enkelt med och fungerar som medlare och för att förklara konsekvenser av eldande. Polisen förklarar det juridiska. Ett koncept har utarbetats (och omarbetats för att passa Hudiksvall) efter Gävles modell där räddningstjänsten åker ut till alla årskurs 7, 13-åringar i Hudiksvall och Nordanstig kommun. Räddningstjänsten talar med alla dessa elever om anlagd brand, förebyggande konsekvensamtal. Genom detta arbete som har pågått i tre år har även mycket kontakt tagits med skolorna och lett till att de ringer till räddningstjänsten om något händer på skolan, oavsett om någon har eldat utanför i en rabatt eller inne i skolan på ett papper. Ibland har även polisen följt med till skolan för att tala med den aktuella eleven (förutsatt att man vet vem som gjort det inträffade) och det är mycket verksamt. Enligt respondenten har skador och tillbud sjunkit dessa tre år. En form av uppföljning av de enskilda konsekvensamtalen görs när eleven fyller 15 år. Då kontaktas han/hon av räddningstjänsten och om eleven inte har gjort något ytterligare efter den första gången får han/hon komma till brandstationen för en dag som en form av belöning för att se hur det ser ut, känna och prova.

I Hudiksvall finns ett incidentrapporteringsystem som kallas LISA men som enligt respondenten inte fungerar så bra, då han anser att det borde finnas en direktlänk till räddningstjänsten om en skola rapporterar in en brandrelaterad incident.

I Hudiksvalls kommun bedrivs ett relativt tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Incidentrapporteringsystem finns.

3.17 Norra Älvsborg

- Vänersborgs kommun

I Vänersborgs kommun finns i nuläget ingen specifik grupp som jobbar aktivt förebyggande mot just anlagd skolbrand. Detta beror inte på att det saknas problem i kommunen, utan har andra orsaker. Räddningstjänsten bedriver normalt förebyggande arbete i årskurs 5 i skolan. Det är för tillfället en brandman som jobbar med det, och i det arbetet ingår lite om anlagd skolbrand.

Sedan ett par år finns det ett nytt system för skade- och incidentrapportering i Vänersborg. Det förra var för krångligt och innefattade tre olika blanketter. Nu är det EN blankett att fylla i på intranätet där man även kan välja om man vill göra en automatisk polisanmälan samt en anmälan till fastighetsägaren. Detta underlättar ifyllandet av rapporten och har lett till framför allt ett ökat antal polisanmälningar. Incidenter och skador som går att rapportera är; brand, vattenskada, klotter, glaskross etc., av typen uppsåtliga skador. Tillbud anmäls på ett annat ställe. Skolorna rapporterar mest brand, vattenskador, klotter, glaskross samt nedskräpning. Tanken är att en person på varje skola ska vara ansvarig för att rapportera och nyligen har man tagit upp i lokala BRÅ att en informationskampanj bör gå ut i skolorna för att uppmärksamma dem på incidentrapporteringen samt förbättra deras rapportering. Systemet ägs och drivs av kommunen, informationen går till säkerhetssamordnaren som administrerar det samt sammanställer statistiken över vad som händer.

I Vänersborgs kommun bedrivs ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en liten del. Incidentrapporteringssystem finns.

3.18 Norrtälje

I Norrtälje agerar räddningstjänsten när något har hänt i en skola. Då åker räddningstjänsten ut och ger information i helklass eller i de fall man vet vem som gjorde det inträffade, mer i form av konsekvensamtal till enskild elev eller till hela skolan. Ibland kommer eleverna även till stationen på besök. Vem som helst från skolan kan meddela räddningstjänsten om något har inträffat. Det finns för detta ändamål ett telefonnummer till insatsledaren som svarar dygnet runt. För ungefär 2-3 år sedan gick man ut med ny information om detta till skolorna för att de ska veta var de ska vända sig och när men man har använt detta arbetssätt fler år än så. I nuläget finns ingen bra statistik över vad som händer på grund av att skolorna ibland väntar med att rapportera incidenter till räddningstjänsten och ibland har haft upp till 10 incidenter innan de hör av sig.

I kommunen finns inget incidentrapporteringsystem ännu men det är på gång nu, räddningstjänsten har varit drivande i det länge men man har inte förstått riktigt varför man ska ha det i kommunen. Sedan årsskiftet är kommunen med i ett så kallat captive när det gäller försäkringsfrågor så eventuellt leder det även till ett bättre förebyggande arbete.

I Norrtälje bedrivs ett visst allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en liten del. I nuläget finns inget incidentrapporterings-system.

3.19 Nyköping

Nyköpings kommun har ett brett arbete inom ramen för handlingsprogrammet där räddningstjänsten är motor för allt säkerhetsarbete som bedrivs i kommunen. Dock finns inget specifikt arbete inriktat mot just anlagd skolbrand.

I Nyköpings kommun är allt säkerhetsarbete sedan 1997 samlat under en förvaltning som heter räddning och säkerhetsförvaltningen. Det innebär att säkerhetssamordnare och räddningstjänst sitter nära varandra rent fysiskt vilket gör kommunikationen dessa funktioner enkel och smidig. Varje år genomförs ungefär 20 så kallade säkerhetsronder i kommunen. Detta innebär att alla verksamheter, inklusive skolorna blir ombedda att göra en riskinventering av sin verksamhet för att identifiera svagheter och risker som finns både rent fysiskt och andra. Både kommunal och privat verksamhet ingår i detta arbete, skillnaden är att de kommunala blir ombedda medan de privata får välja om de vill medverka. Efter att verksamheten med valda berörda deltagare har genomfört sin riskinventering åker säkerhetsgruppen ut till den aktuella verksamheten vid en bestämd tidpunkt. Olika kompetenser deltar, fastighetsförvaltare, räddningstjänsten etc. Det är dock viktigt att poängtera att det är verksamhetschefen som har ansvaret för vad som händer i verksamheten med stöd av de resurser som finns tillhands i form av till exempel säkerhetsgruppen. Utifrån den framtagna riskanalysen görs så en genomgång av verksamheten, även en rent fysisk runda ute samt inne för att se närmare på objekt, plaster och annat av intresse. Generellt upptäcks alltid ytterligare risker eller potentiella brister. Avslutningsvis skapas ett protokoll över verksamheten, hur den ser ut i nuläget samt vilka åtgärder som behöver vidtas. Dessa säkerhetsronder är även mycket betydelsefulla för att skapa bra kontakter med bland annat skolorna. Eftersom säkerhetsgruppen är ute relativt ofta i kommunens verksamheter skapas samverkan baserad på personkännedom och kanaler för kontakt underlättas. En ytterligare aspekt av dessa säkerhetsronder är att skolorna lättare hör av sig när något inträffar i en skola, om man har problem med skadegörelse, eller om en anlagd brand inträffar. De har kännedom om säkerhetsgruppen och kanske till och med vet deras namn. När en skola hör av sig kontaktas även socialtjänst, fältassistenter, polis etc. som vidtar de nödvändiga åtgärderna, som exempelvis extra nattvandringar och andra punktinsatser i de utsatta skolorna. Det faktum att Nyköpings kommun är relativt liten är också en anledning till att samverkan underlättas.

Förutom detta arbete bedrivs något som kallas skolans säkerhetsdagar för alla 6-åringar samt årskurs 7 i alla de 4 kommunerna. Räddningstjänst, polis, ambulans, försäkringsbolag, taxibolag, bussbolag samt vattenlivräddning samarbetar gemensamt i detta koncept som går ut på att barnen hämtas och körs till en annan plats där de får utbildning och information i allt från brand, trafik, olyckor, konsekvenser och skadestånd, etc. Det är lite olika perspektiv på informationen beroende på om det gäller 6-åringar eller årskurs 7. 7-klasserna får även se filmen "Det var inte meningen".

Om skolan önskar kan räddningstjänsten även genomföra informationssamtal i klasser eller till hela skolan där man vet vem som utfört något på skolan. De som genomför dessa informationssamtal är erfarna brandmän som känner till hur ungdomar fungerar och som ”kan prata med ungdomar på ungdomars vis”. Räddningstjänsten står även för utbildning av all kommunalt anställd personal, även lärare. Även friskolor är välkomna här.

I nuläget finns inget incidentrapporteringssystem i Nyköping. Skolorna använder sig av felanmälan vid inträffade händelser samt de informella kontakter som byggts upp genom säkerhetsgruppens arbete i kommunen. Även räddningstjänstens insatsrapporter används då man vill få en översyn av vad som händer. En anledning till att det saknas ett incidentrapporteringssystem i kommunen är enligt respondenten det faktum att man är väldigt förskonade från allvarliga händelser samt att storleken på kommunen gör att de som behöver få veta vad som har hänt, får veta detta genom informella kontakter och kanaler ändå. Därmed inte sagt att det inte är önskvärt med ett incidentrapporteringssystem.

I Nyköping bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. I nuläget finns inget incidentrapporteringssystem.

3.20 Räddningstjänsten syd

- Burlöv, Eslöv, Lund, Kävlinge och Malmö kommun

Hittills har man på räddningstjänst syd arbetat förebyggande på traditionellt vis med tillsyn samt information till skolelever, förutom det arbete som utförs strax efter något har inträffat på exempelvis en skola. Framöver är planen att även profilera sig mer på den sociala biten och bli mer proaktiva.

Olika delar av arbetet som bedrivs inom räddningstjänst syd:

När-brandman: Ca 2 brandmän i varje distrikt har fått ansvar för en skola där det är meningen att brandmannen ska knyta kontakter med både personal och elever för att bli ett känt ansikte i skolan. I detta ingår även SBA arbete på skolan, råd och tips samt information och utbildning. I första hand fokuserar man i nuläget på skolor med mer problem, i form av stökiga elever t.ex. I nuläget finns ca 10-15 "när-brandmän". Detta är något som räddningstjänsten själva har tagit initiativ till och sker alltså inte skolans eget initiativ, även om det uppskattas mycket av skolorna. En utvärdering och uppföljning av detta arbete återstår.

Incidentrapportering: De olika kommunerna ser olika ut, beroende på storlek och problembild etc. så jobbar man lite olika. Beredskapsfunktionerna ser också lite olika ut. Räddningstjänsten träffar dock säkerhetssamordnare/säkerhetschef i respektive kommun regelbundet. Baserat på vad som rapporteras från skolorna (på olika sätt) förs detta vidare nedåt i respektive distrikt och där diskuteras även vad som bör göras i form av åtgärder. I Lund finns en så kallad analysgrupp som består av fastighetsägare, polis, räddningstjänst, skola samt säkerhetssamordnare. Denna grupp har möte 1 gång i månaden och där är det kommunen som har ledartröjan och styr arbetet i gruppen. I Eslöv finns ett arbetssätt som kallas för "örat mot marken" initierat av räddningstjänsten och som innebär att ett forum bestående av kommunledningen, säkerhetssamordnare, polis, räddningstjänst, vård och omsorg, hemtjänsten, socialen, sophämtare samt vaktbolag träffas 1 gång i veckan för att diskutera vad som händer i kommunen. Detta är på ett brett plan och inte enbart riktat mot skolans värld men leder på lång sikt även till en bättre skolmiljö. Man delar med sig av sina erfarenheter, upplysningar och kunskap på olika områden för att gemensamt lösa problem som uppstår. Tack vare detta arbete har man i Eslöv minskat utomhusbränderna med 70 % på ett år. Detta arbetssätt har man även anammat i stadsdelen Rosengård i Malmö som är lika stor som Eslöv. I Malmö ska man lansera ett digitalt system för incidentrapportering efter att man har kört en pilot av detta i två skolor i Rosengård.

Incidentrapporteringssystem ligger i startgroparna när det gäller alla kommunerna men finns inget fungerande system riktigt ännu. Det är kommunledningen som har initiativ/ansvar i dessa frågor. Det kommer att bli olika system i de olika kommunerna men ett system som inbegriper alla typer av hot/våld och skadegörelse samt brand.

Förskolan: RSYD har anställt en person som ska bli talesman för barnen. Konceptet "den öppna brandstationen" i Rosengård har inte fungerat riktigt så som man kanske tänkte sig, då de man önskade skulle komma dit inte kommer dit. Istället måste dessa personer uppsökas där de befinner sig. En tanke som fortfarande finns på planeringsstadiet är att göra om stationen till någon form av experimentverkstad för barnen där de kan se, höra, smaka, lukta och känna i olika former. Inriktningen skulle vara ett "säkerhetscenter" för små barn, i samråd med pedagogerna. På detta sätt kan man antagligen fånga föräldrarnas intresse också.

Konsekvenssamtal: Sedan 2008 har räddningstjänsten genomfört konsekvenssamtal i skolan, antingen tillsammans med socialen eller polisen eller på begäran av skolan. I de fall skolan efterfrågar detta skickas en erfaren brandman dit som är van vid ungdomar, som är trygg och säker i sig själv. Detta har lett till att ett flertal brandmän i nuläget är duktiga på detta när det gäller den samlade erfarenheten av konsekvenssamtal, men det saknas en del i form av teori, bakgrund och samtalsmetodik. Det återstår alltså att vidareutveckla detta och förbättra konceptet utifrån de nämnda delarna.

RISK: Projekt RISK = "räddningstjänsten i samverkan med kidsen". Detta kommer ursprungligen från England och efter ett studiebesök i London för att se hur man arbetade där anammade RSYD detta arbetssätt. Det handlar om ungdomar på glid och brandmän som fungerar som förebilder för dem. I en stadsdel i Malmö (Rosengård) har tre skolor valts ut och från dessa skolor ett par elever i årskurs 7 som får komma till brandkåren en dag i veckan under ett år. Det innebär disciplin och tydliga regler och ett schema för eleverna med aktiviteter. Det bygger på frivillig medverkan men det betyder att eleverna måste sköta sig, det vill säga komma i tid och uppföra sig etc. De som väljs ut är genomgående elever som har det trassligt hemma, mycket frånvaro i skolan och är omotiverade och stökiga. Arbetssättet har funnits i 1,5 år och hittills gett mycket bra resultat i form av t.ex. höjd motivation i skolan men det återstår mer noggranna utvärderingar. Arbetet fortsätter således i avvaktan på en fullständig utvärdering. En utveckling av projektet är också på gång då det krävs en tydligare koppling till målen i skolan enligt läroplanen för att motivera att man tar eleverna från skolan under denna tid.

SSP (Samverkan skola/social/polis): Detta är ett avtal som finns mellan dessa aktörer och på lokal nivå finns även räddningstjänsten med i samverkan. I Rosengård har man utvecklat en egen typ av SSP efter den stökiga tiden 2008/2009.

I RSYD har detta arbete funnits i ca 4-5 år och för tillfället är man i färd med att sammanställa en rapport som beskriver nuläget vad gäller arbetet i räddningstjänsten både kort – och långsiktigt. Syftet är att kunna ta fram och utveckla ännu fler riktade åtgärder samt långsiktiga planeringar i ett före-under-efter perspektiv.

Förbundsdirektören Per Widlund är jätteviktig i detta arbete. Fokus är att få med skolor och skolledningar i det långsiktiga förebyggande arbetet.

I de 5 medlemskommunerna bedrivs både ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår samt i Malmö ett mer systematiskt arbete specifikt mot skolbränder. Arbetet är tvärsektorielt och inbegriper en mängd aktörer i alla kommunerna. I nuläget finns inget fungerande incidentrapporteringssystem i någon av kommunerna men alla ska skaffa ett snart.

3.21 Skellefteå

Räddningstjänsten har tre moment som man jobbar med där anlagd brand ingår. Dels informerar och undervisar räddningstjänsten årskurs 2 och 7, dels används den ordinarie tillsynsverksamheten och dels finns ett samarbete med skolorna. De har en form av anmälningsplikt vid misstänkt tillbud som har koppling till brand eller anlagd brand. Vid ett sådant misstänkt tillbud tar skolan kontakt med räddningstjänsten som åker ut till skolan, och på plats talar med klasser eller om det är en misstänkt person, med denna person specifikt. Detta arbetssätt har funnits ett par år. Skolan fyller i en blankett, som en sorts tillbudsrapport som räddningstjänsten sedan för in i en pärm och sparar. Det innebär alla typer av incidenter, stora som små, men kopplade till brand. Det har än så länge inte gjorts någon bra utvärdering av detta. Men det har ändå gett någon form av effekt enligt respondenten, då inga bränder har inträffat på länge i kommunen. Detta arbetssätt var på initiativ från räddningstjänsten men utbildningsförvaltningen sprider informationen om detta till skolorna att de kan kontakta räddningstjänsten på detta sätt i förekommande fall.

Det finns även en olycksförebyggande grupp i kommunen med en representant från varje förvaltning som ses ungefär 2 gånger varje år. På dessa möten tas även frågor om anlagd skolbrand upp.

För tillfället finns inget incidentrapporteringsystem men kommunen tittar just nu på olika lösningar för detta.

I kommunen bedrivs ett tvärsektoriellt allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en liten del. I nuläget finns inget incidentrapporteringsystem.

3.22 Stockholm

Aktörer som medverkar i samverkan för förebyggande av skolbränder är räddningstjänsten, Stockholms försäkringsbolag, Skolans fastighetsägare/förvaltare samt utbildningsförvaltningen.

Projekt Förebyggande brandsäkerhetsarbete i Stockholms stad.

I Stockholm påbörjades 2010 ett samarbete mellan Utbildningsförvaltningen, St. Erik försäkring (försäkrar skolfastigheter), SISAB (ägar skolfastigheter) och Storstockholms brandförsvaret för att arbeta förebyggande med problemen kring anlagda skolbränder i staden. Utbildningsförvaltningen som leder projektet kontrakterade då en brandman med syftet att arbeta aktivt ute i skolorna med olika typer av åtgärder. Brandmannen är placerad på plats i utbildningsförvaltningens säkerhetsgrupp för en planerad tidsperiod på två och ett halvt år. Detta är dels för att få upp frågan om förebyggande arbete när det gäller skolan på utbildningsförvaltningen och även för att göra den till en del av den normala verksamheten på utbildningsförvaltningen. Säkerhetsgruppen på Utbildningsförvaltningen arbetar även med stöd till skolledning efter brandrelaterade incidenter.

Arbetet i projektet utgår från en nolltolerans vad gäller eldande i skolan. Uppgifterna är bland annat att ta fram en arbetsplan för det förebyggande arbetet samt att utföra konsekvensamtal med elever som har anlagt bränder i skolan. Detta ska resultera i checklistor för skolorna till stöd i deras skadeförebyggande arbete avseende anlagda bränder. En del av arbetet inriktas även på att öka kunskapsnivån i skolorna när det gäller incidentrapportering, exempelvis om vad en incident är. Det är viktigt att skolorna rapporterar in alla typer av incidenter för att ge en tydlig bild av vad som inträffar, för att underlätta det förebyggande arbetet. Ett åtgärds paket har även tagits fram för skolor där det har inträffat någon typ av incident. Dessa åtgärder består av både hårda och mjuka delar. En åtgärd kan till exempel innebära att brandmannen åker till skolan, talar med eleverna i storforum eller i respektive klass beroende på vad som har inträffat. Det inbegriper även återträffar samt uppföljning i den aktuella skolan. Ytterligare åtgärder kommer att utvecklas efterhand som projektet fortlöper.

En viktig del i projektet är en undersökning som har genomförts i staden där ca en tredjedel av de kommunala skolorna har intervjuats. Frågorna rör dels vilken typ av incidenter som inträffar i skolorna och i vilken omfattning samt vilka åtgärder skolan arbetar med. I undersökningen kartläggs också perioder av olika typer av skadegörelse samt skolans rutiner för incidentrapportering. Undersökningen fungerar även som en sorts nollmätning för att nyansera problemet med skolbränder samt hur det uppfattas av skolpersonalen.

Resultatet visar bland annat att det ofta saknas en probleminsikt vad gäller eldning i skolan. Många skolor saknar både förebyggande arbete och åtgärder för att hantera denna typ av händelser. Ett normaliserat tillstånd tycks ha infunnit sig och i vissa skolor med ett högt antal brandrelaterade incidenter är

detta ännu tydligare. Många skolor som har färre incidenter har ofta en drivande person i personalstyrkan, rektor, intendent eller i vissa fall vaktmästare. Dessa skolor har även ett bra förebyggande arbete och åtgärder.

Resultatet av kartläggningen planeras leda till åtgärder inom en rad områden. Till exempel besök i de skolor som uppvisar ett högt antal incidenter och tydligare information om incidentrapportering till skolorna.

Ett incidentrapporteringssystem finns i staden för alla förvaltningar att rapportera incidenter, med namn RISK. Det ägs i nuläget av stadsledningskontoret (SLK) men förvaltas av St. Eriks försäkring. En ny version av systemet har nyligen lanserats och syftet är att göra systemet tydligare och enklare att rapportera för de ansvariga. Tre allvarlighetsgrader av incidenter finns nu och beroende på vilken grad av allvarlighet rapporteras incidenten vidare till olika chefsnivåer för kännedom. Till exempel om incidenten är av den allvarligaste graden får högste chefen veta vad som hänt. Vidare är syftet med rapportering i RISK att bolag och förvaltningar ska se trender och arbeta riskförebyggande inom den egna verksamheten, att de ska få en inblick i den totala situationen och reagera snabbare, minska kostnaderna samt bidra till att skapa en trygg och säker arbetsplats samt trygg och säker stad för medborgarna. Säkerhetsenheten i stadsdirektörens stab ska ges möjlighet till en helhetsöverblick för att därigenom kunna analysera och följa upp incidenter i staden i, lättare kunna se trender och arbeta riskförebyggande, ges ett verktyg för att nå målen med Vision 2030 i Stockholm, samt initiera särskilda insatser inom viss stadsdel vid behov.

S:t Erik Försäkring ska via detta system på ett enkelt och enhetligt sätt få kännedom om incidenter som kan vara ersättningsbara via försäkringen och även få tillgång till stadens incidenter och statistik.

I Stockholms stad bedrivs ett systematiskt arbete specifikt mot skolbränder. Ett flertal aktörer ingår. Ett incidentrapporteringssystem finns också och används till viss del i det förebyggande arbetet.

3.23 Sundsvall

Förutom det ”vanliga arbetet” med information och utbildning till 6-åringar, årskurs 2 och 5 har räddningstjänsten även startat ett årskurs 8-paket. Informationen som ges till årskurs 8 fokuserar på värdegrund, respekt och beteende, samt skadegörelse mm. Årskurs 8 är enligt forskningen de som ligger i riskzonen samt de som är mest påverkbara när det gäller information.⁶ Räddningstjänsten står även för utbildning av all skolpersonal var 4:e år.

En person från räddningstjänsten med bakgrund som lärare fick för 3 år sedan i uppdrag att ansvara för arbetet med anlagd brand. Han började med att kartlägga hur det fungerade, insåg att det var väldigt olika beroende på hur ambitiösa rektorerna var på vissa skolor, där de verkligen ville ta tag i problem. Det fanns ingen enhetlig struktur i arbetet mot skolorna. Med utgångspunkt i denna översyn startades därför för ett år sedan ungefär ett anlagd-brand projekt. Det innebär att tre brandmän har fått ansvar för ca 15 skolor var i Sundsvalls kommun. Detta drivs och betalas av räddningstjänsten men är förankrat hos utbildningsförvaltningen i kommunen. Dessa brandmän fick efter en omorganisering mer dagtid till sitt förfogande och kunde således lägga tid på att bygga upp kontakten med dessa skolor, och mer specifikt med exempelvis vaktmästaren på skolan. När något händer ringer skolan, och då speciellt den kontakt räddningstjänsten har skapat, till räddningstjänsten/brandmannen ifråga som åker dit och genomför konsekvensamtal med hela klasser eller i de fall man vet vem förövaren är, med denna elev enskilt. I dessa fall genomförs konsekvenssamtalet av en före detta lärare, som själv har utarbetat en mall för hur det ska gå till med mycket fokus på konsekvenserna av handlandet, för den enskilde och för andra, risker, kostnader etc. Han anpassar samtalet mycket efter den specifika individen, vad gäller ålder etc. Han tar inledningsvis reda på så mycket om personen ifråga samt om själva händelsen för att ha mycket att utgå ifrån under samtalets gång. Detta kan han göra då han har samlat mycket erfarenhet av många sådana samtal. Han inleder med att säga att han inte är någon polis men talar om konsekvens och straff etc. och samtalet byggs upp kring själva händelsen. Tanken är att de tre brandmännen så småningom ska ta över mer och mer av dessa konsekvensamtal. Uppföljning av samtalen sker genom att de tre brandmännen vet om var och vem som utfört något på vilken skola och att de tre genom denna kunskap kan hålla koll på individen ifråga samt genom kontakten med skolan få vetskap om något händer. Brandmännen åker även till skolorna på dagtid när inget hänt för att fika, äta lunch och samtala allmänt med elever och lärare. Detta projekt ska fortgå tills vidare eftersom de tre brandmännen nu har detta arbete inskrivet i sina arbetsbeskrivningar (bland annat). Det beror till viss del på ekonomiska förutsättningar men det ser ljus ut än så länge.

⁶ Erik Hedlund, Medelpads räddningstjänst

Räddningstjänsten har påtalat för lärare och rektorer deras ansvar när det gäller att ta tag i saker som händer på en skola och att exempelvis rektorer behöver bli mer synliga och detta har lett till att någon skola till och med har byggt om lärarrummet så att detta inte längre ligger avskilt och undanskymt. Skolorna har ansvaret för att underrätta räddningstjänsten om och när något har hänt, information om detta har skolorna fått via rektorerna som sedan ansvarar för att informera sin personal. De meddelar sedan räddningstjänsten om allt från brännmärken till förekomst av tändare och mer allvarliga saker som sker.

I Sundsvall finns ett incidentrapporteringssystem som ägs av kommunen men som även räddningstjänsten har tillgång till. Skolorna rapporterar via en blankett till kommunens säkerhetsgrupp. Beroende på vad som hänt dvs. om det är en brandrelaterad incident så meddelar sedan säkerhetsansvarige via mejl till räddningstjänsten och den "ansvarige" brandmannen för den skolan. Räddningstjänsten återkopplar efteråt till säkerhetsgruppen vad som gjorts på skolan i samband med incidenten. Detta innebär att räddningstjänsten får kännedom om incidenter även om inte räddningstjänsten behövt göra uttryckning.

Det finns en säkerhetsgrupp i kommunen men räddningstjänsten är inte formellt representerad i denna, även om aktörerna i dessa grupper träffas informellt ändå. Till exempel kommer räddningstjänsten dit på inbjudan och pratar om brandrelaterade saker.

Effekter av projektet syns redan i minskade skadekostnader generellt. En utförlig utvärdering ska göras till hösten.

I Sundsvall finns ett specifikt arbete riktat mot skolbränder. Det är inte tvärsektorielt eftersom det bedrivs av räddningstjänsten. Det finns ett incidentrapporteringssystem som används i det förebyggande arbetet av räddningstjänsten.

3.24 Södertörn

- Södertälje, Botkyrka och Salems kommun.

I Södertörn ser det olika ut i respektive kommun. Ett arbete pågår för närvarande för att förbättra det systematiska brandskyddsarbetet i kommunerna. Utbildningar riktade till kommunledning, alla förvaltningar, rektorer, annan skolpersonal samt fastighetsägare ska genomföras med syfte att få in ett tänk och en riskmedvetenhet när det gäller brandskydd. Dessutom är det viktigt att en kunskapsnivå upprätthålls och följs i alla verksamheter, både skola, vård och omsorg. I Botkyrka och Salem har dessa utbildningar genomförts redan och i övriga kommuner är det också på gång. Där har man gjort en inventering av alla verksamheter och anläggningar, för att skaffa underlag till vidare utbildning i hur brandskyddsarbetet bör bedrivas. Först därefter går det att ställa krav på fastighetsägare och brukare när det gäller larm och utrymning etc. Förutom detta arbete bedrivs normal besöksverksamhet i skolorna av räddningstjänsten då bland annat frågor som brand och konsekvenser tas upp.

I nuläget finns inget fungerande incidentrapporteringsystem i Södertälje.

I Södertälje, Salem och Botkyrka kommun har ett arbete påbörjats när det gäller allmänt säkerhetsarbete där även skolbrand ingår. När det är avslutat kommer det även att vara tvärasektoriellt.

3.25 Södra Dalarna

- Avesta kommun

Avesta kommun har ett systematiskt brandskyddsarbete som omfattar all verksamhet, inklusive skolmiljö. Verksamhetschef är brandskyddsansvarig och har ett eller ett antal brandskyddsombud till sin hjälp. Ombudet skall göra minst två protokollförda inspektioner per år. Tillsyn utövas av Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund och inkluderar ofta en ”brandskyddsronnd”. Utbildningsintervall för skolans verksamhetsansvariga och brandskyddsombud är två år och all personal skall genomgå en grundläggande brandskyddsutbildning (vart 3:e år). Det finns en risk- och säkerhetsgrupp som jobbar över hela kommunen där det ingår en utredare från varje förvaltning, en fastighetsingenjör från det kommunala fastighetsbolaget, risk – och säkerhetssamordnaren, en representant från Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund samt en representant från koncernledningsgruppen. Hela gruppen utför omvärldsbevakning internt och externt, gör riskanalyser och föreslår åtgärder.

Kommunledningen tog initiativet till detta arbete och man arbetar på mandat från kommundirektören. Alla investeringsbeslut tas av kommunstyrelsen, i övrigt ligger besluten i förvaltningschefernas delegationsordning. Förvaltningsovergripande inriktningsbeslut tas av kommundirektören. Arbetet ingår i respektive verksamhets budget. Det finns en gränsdragningsproblematik mellan verksamhet och fastighetsägare. Skolan kommer att tillsätta två tjänster som skall arbeta med säkerhet, fastighetsfrågor mm, ett stöd till de verksamhetsansvariga rektorerna.

En form av incidentrapporteringssystem finns sedan ca 6 år som innebär att en blankett skall lämnas till brandskyddsansvarig och fastighetsägare, men risk- och säkerhetsgruppen söker en webbaserad incidentrapportering som skall täcka både brand- och arbetsmiljöincidenter.

I Avesta finns ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Incidentrapporteringssystem finns.

3.26 Södra Hälsingland

- Söderhamn, Bollnäs och Ovanåkers kommun

Dels finns ett samarbete mellan Brandskyddsföreningen Gävleborg och räddningstjänsten som kallas "Projekt anlagd brand - skolor". Dessutom finns ett tillbud- och skaderapporteringssystem där bland annat brand- och brandtillbud rapporteras in och där räddningstjänsten följer upp och vidtar åtgärder. Detta bygger på en uppsökande verksamhet i skolor, samtal med elever som anlagt brand alternativt där det har varit tillbud. Dessa frågor tas dels upp i de operativa riskhanteringsgrupperna i kommunerna med representanter från skola, socialtjänst, räddningstjänst, miljö- och bygg, ekonomi m fl. Dessutom även i de centrala riskhanteringsgrupperna vid möten där representanter från bland annat skolledningen finns med som har mandat att fatta beslut och vidta skadeförebyggande åtgärder. I de centrala grupperna sitter även kommunchef, förbundschef, försäkringsmäklare, bostadsbolag och andra kommunala bolagsföreträdare. De operativa riskhanteringsgrupperna bereder och förbereder eventuella ärenden till de centrala grupperna. De centrala grupperna har de ekonomiska "musklerna". Enkelt uttryckt är det de operativa grupperna som gör grovjobbet.

I varje medlemskommun finns det en säkerhetspolicy antagen av respektive kommunfullmäktige som man följer i det förebyggande arbetet med bland annat skolor. Initiativet till bildandet av säkerhetspolicyn kom från räddningstjänsten. Efter att kommunrevisorerna fick säga sin mening fick policyn mer politisk tyngd med bättre struktur. När det gäller arbetet med anlagd brand i skolor är det förbundet som fått mandatet att i samverkan brandskyddsföreningen Gävleborg jobba med den frågan. Brandskyddsföreningen sponsrar med lite projektpengar. Det övergripande arbetet är tillsvidare. Projektet i samverkan med brandskyddsföreningen är tidsbegränsat eftersom det är ett projekt.

I två av de centrala riskhanteringsgrupperna finns det ekonomiska resurser. Det har också satsats en hel del under åren i förebyggande åtgärder på bland annat skolor.

I alla tre kommuner finns både ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår samt ett systematiskt arbete specifikt mot skolbränder. Incidentrapporteringssystem finns i nuläget i Söderhamn.

3.27 Uppsala

Enligt respondenten finns i nuläget inget aktivt samarbete i kommunen när det gäller skolbrandsfrågor. Han berättade hur man arbetar på räddningstjänsten. Årskurs 5 kommer till brandstationerna för utbildning och allmän förevisning av vad räddningstjänsten gör. Tidigare hade räddningstjänsten utbildning av högstadiel elever också men nu är det arbetet begränsat till enbart årskurs 5. Om något har inträffat i skolan ger man även information i skolorna, i storforum eller i klasser. Vid informationen används nuförtiden digitalt bildspel. Tidigare visades filmen "Det var inte meningen", men enligt respondenten var den för lång, eleverna blev rastlösa. År 2005 inleddes arbetet med dessa informations-samtal i skolorna. Vid några fall har man även haft samtal med den specifika elev som gjort något, om man haft vetskap om vem det var. Kontakten mellan räddningstjänst och skola fungerar bra enligt respondenten.

Ytterligare exempel på arbete i Uppsala är så kallade LSO-möten varannan månad, där representanter från Teknik & service, Vård & bildning, Fastighetskontoret och Brandförsvaret är med. På dessa möten pratas förebyggande åtgärder, goda exempel samt utbyte av goda råd och synpunkter inom olika frågor. Ett annat exempel är Trygg ute - möten, där Brå är den sammankallande parten. I denna grupp är en stor del av kommunen representerad, även polisen och bostadsbolaget Uppsala Hem. I denna grupp utförs bland annat trygghetsvandringar. Kommunen är även en av tio kommuner som är delägare i SKF AB (Svenska kommuns försäkrings AB). Tack vare det finns ett stort samarbete och erfarenhetsutbyte mellan försäkringsbolaget och de andra kommunerna.

På Teknik & service, Fastighet finns en kommunal felanmälan dit verksamheterna ska ringa och meddela fel, skador osv. Till exempel så rapporterar skolorna in klotter och skadegörelse till Felanmälan och de i sin tur meddelar rätt entreprenör. Det medför en samlad bild över klotter och skadegörelse fördelat per objekt och kostnad. På kvällar och helger är det SOS Alarm som svarar i telefonen.

I Uppsala finns ett incidentrapporteringsystem som heter Marsh Plus. De moduler som man använder är systematiskt brandskyddsarbete, tillbud- & skaderapportering och säkerhetsanalys. Varje verksamhet ska själva rapportera in i systemet, de får själva välja vem eller vilka som ska ha tillgång till systemet. Det har funnits i många år och det är Marsh som äger systemet. Tekniska kontoret påtalar och informerar om vikten att använda systemet. Säkerhetssamordnare för Vård & bildning utbildar i systemet. Brandförsvaret tar upp frågan vid varje tillsyn.

Vidare finns ett bevakningsbolag där kommunen köper in en tjänst kallad skolbil. Denna skolbil ronddar vid förskolor och skolor varje natt, året runt i ett förebyggande syfte. Om en verksamhet har problem så kan de vända de sig till tekniska kontoret för att försök finna en korrekt lösning på det aktuella problemet.

I Uppsala bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Det finns även ett incidentrapporteringsystem.

3.28 Västra Blekinge

- Karlshamns, Olofströms och Sölvesborgs kommuner

I västra Blekinge arbetar man för närvarande fram ett koncept för HUR man ska arbeta när det gäller dessa frågor. Arbetet har kommit olika långt i de olika kommunerna. I Karlshamns kommun har arbetet kommit längst. Där har en ledningsgrupp bildats för regelbundna träffar ca 4 gånger om året. I denna grupp sitter cheferna från respektive förvaltning, samt polis och räddningstjänst, för att lyfta frågorna till en högre nivå. Under denna grupp finns tre områdesgrupper, en för varje rektorsområde där arbetet sker mer på en praktisk projektinriktad nivå. I dessa sitter socialtjänst, rektor, skolsköterska, fritidspedagog och ibland speciellt inbjudna. Räddningstjänsten är medverkande i två av dessa områdesgrupper som träffas ungefär en gång i månaden. De saker som tas upp i gruppen är många olika slags problem då man jobbar utifrån tanken att allt hänger ihop, såsom droger, skadegörelse med mera.

Räddningstjänsten håller just nu på med en omorganisering och när den är klar planeras en översyn av hur arbetet med ungdomar med problem bör se ut, vilka rutiner och strategier som ska användas och på vilket sätt. Det finns ett behov av att arbeta mer med just utsatta grupper men detta kommer att styras upp när omorganiseringen är klar. Tack vare nätverket som byggts upp från samarbetet i områdesgrupperna känner räddningstjänsten att det är lättare för skolorna att ta kontakt med räddningstjänsten när det har inträffat något i skolan, till exempel om elever eldar eller använder molotovcocktails. Räddningstjänsten har även utbildning för elever i årskurs 5 och 8, ett så kallat "tänk efter före-koncept", där det ingår information om dels brand men även hur man bör hantera sin moped och andra liknande frågor. Räddningstjänsten bör vara en synlig aktör ute i samhället, prata med och skapa kontakt med ungdomar. Ett sådant arbetssätt ger en tydlig effekt.⁷

Räddningstjänsten har arbetat mycket även på andra sätt mot skolorna de senaste åren. Detta har gjorts dels i det nätverk som finns i Karlshamn och även då det har uppstått specifika behov på vissa skolor. Ett exempel på en fungerande åtgärd riktad mot en skola i Olofström är en teambuilding-dag för en klass där det var mycket problem som räddningstjänsten anordnade. Denna dag innehöll ett noggrant uttänkt schema med samarbetsövningar med inslag av bland annat rökdykning och andra gemensamma övningar på räddningstjänstens övningsfält. Syftet med dagen, att skapa mer sammanhållning i klassen, ansågs av de inblandade ha uppnåtts i hög grad.

I Karlshamn finns ett incidentrapporteringsystem som kallas Portalen. Driftchefen på samhällsbyggnadsförvaltningen fick i uppdrag att bilda en organisa-

⁷ Ann-Sophie Jacobsson, brandingenjör, Räddningstjänsten Västra Blekinge

tion för alla vaktmästare och hantverkare i kommunen. På så sätt skapades även en databas med alla objekt för alla förvaltningar och i och med detta underlättades även skaderapporteringen för dessa. I systemet finns rubriceringarna:

- Brand
- Vandalisering/inbrott
- Fordonsskada
- Övriga incidenter
- Mänsklig faktor
- Tekniskt fel

De olika funktionerna får olika behörighet till systemet. De kan endast rapportera på de objekt som de blivit tilldelade utifrån sitt ansvarsområde. En lärare till exempel kan rapportera på ett objekt, den skola där han/hon jobbar, medan en rektor över tre skolor har behörighet för att rapportera på alla dessa tre skolor och en vaktmästare har behörighet för att rapportera på alla fem objekt han ansvarar för. I nuläget är det övervägande fastighetsskötarna som rapporterar incidenter och det beror på att de har krav på sig att göra detta. De har alla fått utbildning i hur de ska rapportera och vad som bör rapporteras. Systemet ger en historik över skaderapporten, det blir möjligt att se kostnaden samt vad som händer i ärendet. Statistiken finns tillgänglig för alla, dock finns det i nuläget inga klara och tydliga riktlinjer eller förklaringar till hur den kan användas för att fullt ut utnyttja systemet på ett bra sätt.⁸ Det viktiga är att det är tillgängligt för många olika aktörer inom kommunen så att de kan hämta ut statistik och underlag för sin verksamhet.

Åtgärder som vidtagits efter indikationer på till exempel mycket skadegörelse på en skola kan vara kameraövervakning, extra rondering av vaktbolag, samverkan i lokala BRÅ, att polisen gör extra rundturer i ett specifikt område etc.

I Sölvesborg är ett incidentrapporteringssystem under uppbyggnad. Tidigare har endast funnits ett manuellt system med blanketter där olika funktioner inom verksamheterna rapporterar på olika sätt, exempelvis skolsköterskor rapporterar tillbud via en blankett och andra incidenter på en annan. Diskussioner har förts om vad som bör rapporteras och var ansvaret för skolans verksamhet slutar, ska exempelvis trafikolyckor på väg till och från skolan rapporteras också? Det lutar kanske åt det hållet eftersom kommunen ju faktiskt har ett ansvar för trafiksituationen i hela kommunen.

⁸ Tomas Dahlbom, driftchef Portalen, samhällsbyggnadsförvaltningen Karlshamns kommun

I Olofström finns ett skaderapporteringssystem där en blankett fylls i. Fungerar enligt respondenten inte ultimata i nuläget och planen är att ta fram ett bättre webbaserat system så småningom.

I Karlshamns kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Ett fungerande incidentrapporteringssystem finns också i kommunen.

I Sölvesborgs kommun bedrivs ett relativt tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Det finns i nuläget inget incidentrapporteringssystem.

I Olofströms kommun bedrivs ett relativt tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Det finns i nuläget inget incidentrapporteringssystem, förutom ett icke fungerande skaderapporteringssystem.

3.29 Västra Mälardalen

- Köping, Kungsör, Arboga kommun

Arbetet ser lite olika ut i de tre kommunerna; I Köping finns en säkerhetsgrupp som träffas ca fyra gånger om året (samt extra vid behov) där även räddningstjänsten är representerad. Övriga är representanter från fastighetsägare, försäkringsmäklare och övriga förvaltningar. I Kungsör finns också en säkerhetsgrupp med räddningstjänstens representanter, däremot är inte alla förvaltningar medverkande i denna grupp, utan framför allt fastighetsägare och försäkringsmäklare. Vid de tillfällen som dessa säkerhetsgrupper träffas tas även ämnet brand upp men det är ett av många ämnen på agendan och därför inget prioriterat framför något annat. I Arboga har det inte funnits en fungerande säkerhetsgrupp under en period men det arbetet ska komma igång så snart som möjligt. Eftersom de tre kommunerna utgör ett förbund finns även planer på en gemensam säkerhetssamordnare för alla tre kommunerna, även det är något som man för en diskussion om i nuläget. I nuläget finns dock inget specifikt arbete inriktat mot just anlagd skolbrand i någon av de tre kommunerna.

Räddningstjänsten träffar även Utbildningsförvaltningen och informerar om skolbränder, hur de kan uppstå, samt konsekvenserna av dessa. Ansvaret för bränder i skolmiljö är enligt respondenten något som skolorna själva vill sköta och ansvara för. När (om) räddningstjänsten får veta att något har hänt på skolan åker de ut till skolan ger information och exempelvis utbildning och övning i utrymningsvägar etc. Räddningstjänsten är inte drivande i detta arbete utan anser att det bör ligga på skolan att ansvara för och driva. Räddningstjänsten står även för utbildning av förskoleklasser och tanken är att utvidga detta till att omfatta även årskurs 6.

Enligt respondenten är det på grund av kommunernas storlek (små sett till antal invånare) lätt att samarbeta och samverka då de flesta känner alla och vet vem man ska vända sig till vid behov.

När det gäller incidentrapporteringsystem har alla tre kommuner ett sådant, framför allt på grund av att försäkringsbolagen kräver ett system för skade- och incidentrapportering. De ser dock lite olika ut i respektive kommun.

I Arboga bedrivs inget säkerhetsarbete över huvud taget för tillfället och således varken ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår eller något specifikt mot skolbränder. Det finns dock ett incidentrapporteringsystem.

I Kungsör bedrivs ett tvärasektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Ett incidentrapporteringsystem finns också.

I Köping bedrivs ett tvärasektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Incidentrapporteringsystem finns.

3.30 Örnsköldsvik

Räddningstjänsten, försäkringsbolag samt skolor och fastighetsförvaltare har bildat en grupp sedan ett par år som träffas en gång om året för att diskutera vad som hänt i skolorna utifrån incidentrapporteringssystemet i kommunen. Dessa sammankomster är inte strikt formaliserade utan sker mer vid behov.

Varje rektor är säkerhetsansvarig och har utsett säkerhetsombud, till exempel lärare eller vaktmästare/fastighetsskötare. Det är även dessa personer som oftast rapporterar incidenter i systemet. De åtgärder som vidtas baserat på incidentrapporteringen är främst av den hårda varianten och den yttre miljön i skolan, som exempelvis belysning, takfotslarm, etc. Den inre miljön får skolan själv ansvara för. En annan åtgärd är utbildning av skolpersonal i SBA arbete.

Tillsammans med SKF AB har även så kallade riskanalyser genomförts i skolor, då rektorer bjudits in till en gemensam träff med räddningstjänst, försäkringsbolag samt fastighetsförvaltare. På dessa träffar har bland annat frågor om hur skolan hanterar brand och sopor tagits upp. Detta var något som skolorna uppskattade väldigt mycket.

Det finns ett lokalt BRÅ i kommunen, samt samarbete med fritidsgårdar i staden. Polisen, fältassistenter och räddningstjänst viger även en dag om året då de går runt i alla skolor och samtalar med eleverna om konsekvenser, kostnader etc. Samtal och kontakter med barn och ungdomar är viktigt.

Kommunen tillhör ett så kallat captive, där totalt 10 kommuner har gått ihop i försäkringsarbetet vilket gör att det automatiskt blir attraktivt att jobba förebyggande mot skador och anlagd brand. Det var framför allt räddningstjänsten och försäkringsbolaget som inledde det hela.

Om det har brunnit på en skola och man vet vem det var som gjorde det finns för ändamålet 4 brandmän som kan åka ut och utföra ett konsekvenssamtal med denna eller dessa elever. Skolorna har nolltolerans, eller ska ha det, men sen är det lite varierande i hur hög grad denna nolltolerans sträcker sig.⁹

I kommunen finns ett incidentrapporteringssystem som heter STINA. Det är ett datoriserat system med funktioner som kartor för att tala om var det inträffade. Enligt respondenten blir skolorna allt bättre på att rapportera in det som händer i skolan. Det är dock mest klotter, glaskross och annan typ av skadegörelse som rapporteras. Det är i nuläget väldigt lite brandtillbud som antingen inträffar/rapporteras. Resultatet från denna rapportering tar säkerhetsgruppen (se ovan) hand om och diskuterar vad som ska åtgärdas och var.

⁹ Arne Persson, räddningstjänsten Örnsköldsvik

Ett bra exempel på detta arbete är en skola som hade problem med mycket glaskross under förra året. Åtgärder som vidtogs där var att man satte in bättre belysning och då minskade skadegörelsen.

I Örnsköldsviks kommun bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Ett incidentrapporteringssystem finns och används i det förebyggande arbetet.

3.31 Östra Blekinge

- Karlskrona och Ronneby kommun

Det bedrivs inget specifikt arbete mot just skolbränder i kommunerna då man enligt respondenten har varit rätt förskonade från stora bränder i skolorna. Däremot är det tydligt att incidentantalet går upp de senaste åren.

Om en skola har haft en incident av någon form och de hör av sig till räddningstjänsten (inte för att räddningstjänsten gått ut med det aktivt och informerat skolan utan de hör i så fall av sig ändå) åker räddningstjänsten ut till skolan och talar med rektor och frågar om de vill att någon form av åtgärd ska genomföras, exempelvis i form av samtal med en klass enligt det material som Brandskyddsföreningen tagit fram, konsekvenser vid brand. Räddningstjänsten åker ut och talar med alla barn i årskurs 5 konsekvent om bland annat brand. Vidare jobbar räddningstjänsten även ganska nära fastighetsägare, utbildar skolpersonal i brand och brandfarlig vara, genomför tillsyner etc. Räddningstjänsten deltar även i lokala BRÅ och i de trygghetsvandringar som genomförs ett par gånger om året på kvällar och nätter och då även på skolgårdar.

Försäkringsbolagen har blivit alltmer intresserade och ställer högre krav nu. I Ronneby ansåg man (Trygg-Hansa) att larmen på skolorna inte räckte till för den typ av försäkring kommunen hade så kravet blev att skolorna byggdes om för att förbättra larmanordningarna. De var tidigare bara kopplade till ett vaktbolag som åkte ut alldeles försent till skolan för kontroll.

Säkerhetsarbetet ser lite annorlunda ut i de två kommunerna, i Karlskrona har man en så kallad säkerhetsledningsfunktion där kommunchefen och alla förvaltningar sitter med samt även räddningstjänsten. Där arbetar man utifrån ett brett säkerhetstänk och tar upp alla typer av frågor, inklusive skolors problematik. I Ronneby kommun har räddningstjänsten ett samarbete med fastighetsägarna istället. Ingen av kommunerna har något incidentrapporteringsystem.

Inför nästa handlingsprogram har räddningstjänsten planer på ett utvecklat arbete när det gäller skolor och åtgärds paket för ett förebyggande arbete när det gäller problem i skolan. Tanken är att gå igenom skolorna och till viss del inventera dem för att ta reda på mer om vad som behövs göras och på vilket sätt man bör arbeta.

I båda kommunerna bedrivs ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Ingen av kommunerna har något incidentrapporteringsystem.

3.32 Östra och Västra Skaraborg

- Gullspång, Hjo, Karlsborg, Mariestad, Skövde, Tibro och Töreboda kommun tillhör Östra Skaraborg
- Lidköping, Vara, Grästorp och Essunga kommun tillhör Räddningstjänsten Västra Skaraborg.
- Skara och Götene kommuner samt Falköping och Tidaholms kommuner.

I nuläget finns inget specifikt arbete när det gäller anlagd skolbrand, förutom att räddningstjänsten åker ut till skolor där det har hänt något och har information och konsekvensamtal med eleverna. Däremot finns planer på ett samarbetsprojekt mellan räddningstjänsterna i gamla Skaraborgs län, 15 kommuner totalt, samt polis, länsförsäkringar, Västra Götalandsregionen och Brandskyddsföreningen. Idén kläcktes genom ett möte mellan räddningstjänsten och Länsförsäkringar då det framkom att Länsförsäkringar hade pengar för socialt förebyggande arbete samtidigt som räddningstjänsten hade en hel del idéer men inga pengar för att genomföra dessa. Syftet med projektet är många. Dels som ett bidrag till det olycks- och brottsförebyggande arbete som redan bedrivs inom kommunerna i gamla Skaraborg. De medverkande organisationernas sakkunskap och erfarenhet från inträffade händelser kan hjälpa ungdomar att bättre förstå och hantera olycksrisker. Det är också viktigt att säkerhetsinformation förpackas på ett roligt sätt med möjlighet att praktiskt pröva och känna. Av denna anledning har de medverkande valt att bedriva projektet i form av en tävling. Ett ytterligare syfte från räddningstjänstens håll är att få träffa ungdomar i ett positivt sammanhang och därmed ha möjlighet att skapa relationer och ömsesidig respekt. Räddningstjänsten vill genom detta undvika sådana händelser som inträffat i olika delar av landet där polis, ambulans och räddningstjänst har blivit utsatta för stenkastning och liknande vid pågående insatser.

Projektet (som det endast finns en projektbeskrivning för i dagsläget) innebär att dessa fyra aktörer ska skapa en webbplats riktat mot årskurs 8. Denna webbplats som i nuläget går under arbetsnamnet "Camp Blåljus" kommer att innehålla en sorts tävling om säkerhet i olika form. Tanken är att denna tävling ska kunna bedrivas klassvis, antingen i skolan eller på fritiden. Information för tävlingen ska hämtas från denna webbplats. Detta bör förutom ett sätt att informera och undervisa på ett roligt och intressant sätt till skolungdomar även ses som ett sätt att marknadsföra räddningstjänsten för att underlätta en bred rekrytering och skapa större mångfald inom yrket i framtiden. Hösten 2011 är planerat startdatum och en final i tävlingen planerar ta plats våren 2012. Utvecklingsplanen för detta projekt är att det ska bli ett tillsvidare arbete och på sikt involvera även andra årskurser. Anledningen till att man valde årskurs 8 i första hand var att man från polisen krävde denna ålder.

Projektet utgår även från studier som gör gällande att det mest effektiva sättet att förebygga anlagda bränder är att ha en hög närvaro från myndigheterna

under skoltiden. Genom detta projekt vill aktörerna öka denna närvaro och visa på det samarbete och de gemensamma intressen som finns.

I de 15 kommunerna ska på sikt ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår tas fram. Det kommer att bli tvärsektoriellt.

3.33 Östra Götaland

- Linköping och Norrköpings kommun

Ett nybildat förbund sedan 2010. På sikt planeras den modell som används i Linköping (allmänt känd under namnet "Linköpingsmodellen") att även överföras i det övriga förbundet. Detta är en form av samtalsmetodik som bygger på en nära kontakt mellan skola, räddningstjänst och säkerhetssamordnare i kommunen.

I Norrköping har räddningstjänsten i nuläget ett förebyggande arbete i skolorna i årskurs 4, 7 samt i 6-årsverksamheten. Detta inbegriper bland annat anlagd brand. Räddningstjänsten åker även ut och genomför konsekvensamtal i klasser efter att något hänt i en skola, t.ex. om en vaktmästare ringer. Sedan finns även en ytterligare form av ungdomsaktivitet då vissa elever ur årskurs 5 kommer till brandstationen under ett år som en del i deras utbildning. Dessa ungdomar väljs ut av läraren i klassen. För övrigt finns inget aktivt arbete med just anlagd skolbrand, än så länge.

Fyra personer på räddningstjänsten har arbetat med den specifika form av konsekvensamtal som Linköping använder sig av och som allmänt kallas för Linköpingsmodellen, sedan 2006. När något händer i skolan ringer en person därifrån ett visst nummer till räddningstjänsten. Om incidenten är liten och mindre allvarlig talar skolan själv med eleven ifråga (om man vet vem det är). På skolorna vet de flesta av skolpersonalen om detta system, rektor, vaktmästare, lärare etc. De får information genom utskick och utbildningar regelbundet. I skolan är det ofta vaktmästare som är utsedda till så kallade säkerhetsombud och de får utbildning när det gäller bland annat SBA-arbete. Räddningstjänsten genomför på skolans begäran enskilda samtal med elever man vet har utfört något, under ca en halvtimme, samt även ett uppföljningssamtal efter ett tag. Om man inte vet vem som utfört det inträffade samtal man med hela klassen. Dessa samtal genomförs alltid i skolan - aldrig hemma hos någon! Ett samtycke till samtalet måste ges av föräldrarna i de fall man vet vem man ska prata med, vilket i princip aldrig varit ett problem (endast en förälder har under de år som samtalsmetoden använts sagt nej till detta). Samtalsmetoden och mallen har arbetats fram utifrån andras sätt att jobba och anpassats för Linköpings kommun.

I övrigt finns ett tvärkommunalt samarbete med den lokala BRÅ-gruppen samt om det behövs görs utskick till skolan som då kan gå via utbildningsförvaltningen. Ett mycket bra samarbete finns i kommunen mellan fastighetsägarna och säkerhetsgruppen, bland annat träffas denna grupp regelbundet och gör riskanalyser inför helgerna för att kunna sätta in till exempel extra vaktrondering.

Det nuvarande incidentrapporteringsystemet kallas Sara och har funnits i ungefär 5 år. Vem som helst kan rapportera i systemet. Ca 150 så kallade säkerhetsombud är utbildade och ansvariga för att rapportera i systemet. När de gör det får säkerhetssamordnaren veta det och tar då kontakt med rektorn för

att förtydliga vad som hänt och eventuellt föreslå åtgärder. En viktig aspekt i systemet för att få det att fungera är det inbyggda interna så kallade självrisksystemet, som innebär att olika åtgärder betyder en lägre självrisk. Exempelvis om de har skaffat ett säkerhetsombud blir summan minus 10 000, om de har godkända larm minus 10 000 etc. Detta har givit de olika verksamheterna ett mycket bra incitament för att arbeta förebyggande på olika sätt och har även lett till att skadekostnaderna har gått ned. Nu ska ett nytt system tas i bruk som kommer att underlätta rapporteringen ytterligare då det blir helt webbaserat och enkelt och inte kräver någon speciell utbildning. Förutom detta arbete får all kommunal personal utbildning i SBA och brandsäkerhet vilket också ger en lägre självrisk.

Norrköping har ett skaderapporteringssystem sedan tre år. Det är datoriserat och används för att få ned kostnader för skador och incidenter. Första året gick anmälningsfrekvensen upp med 700 % i systemet och samma år gick skadekostnaden ned med 50 %.¹⁰

I båda kommunerna finns ett tvärsektoriellt, allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Incidentrapporteringssystem finns också i båda kommunerna.

¹⁰ Bertil Vilck-Persson, säkerhetschef Norrköpings kommun

4. Resultat och Diskussion

Totalt är 80 kommuner representerade i studien. Av dessa har 72 kommuner ett *tvärsektoriellt* arbete antingen när det gäller allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en del eller i ett specifikt arbete mot skolbrand. I 17 kommuner bedrivs ett *systematiskt arbete specifikt mot skolbränder*. I 73 kommuner bedrivs ett *allmänt säkerhetsarbete med skolbrand som en del* av detta. När det gäller dessa siffror är det viktigt att poängtera att kommuner kan bedriva BÅDE ett allmänt säkerhetsarbete med skolbrand som en del av detta SAMT ett specifikt arbete riktat mot skolbrand.

I Gävle bedrivs ett systematiskt arbete mot skolbrand endast av räddningstjänsten. I Östra och Västra Skaraborg (15 kommuner) finns endast en väl utarbetad plan än så länge för ett tvärsektoriellt säkerhetsarbete med skolbrand som en del av detta varför dessa 15 kommuner tas med. Arboga kommun har inget säkerhetsarbete alls för tillfället. Inte heller i Härnösand kommun finns för tillfället någon säkerhetsgrupp. I Vetlanda och Nässjö kommun bedrivs både specifikt arbete mot skolan samt ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår. Samma sak gäller för Söderhamn, Bollnäs och Ovanåkers kommuner. Några kommuner har ett allmänt säkerhetsarbete där skolbrand ingår som en liten del av detta. Det kan dock inte definieras som tvärsektoriellt.

I studien framkommer inget som tyder på att det finns tydliga skillnader på hur välorganiserat, systematiskt eller tvärsektoriellt arbetet bedrivs när det gäller små eller stora kommuner, glesbygd eller storstad etc. I exempelvis Malmö, som är en storstad, bedrivs ett oerhört välorganiserat, tvärsektoriellt och systematiskt arbete när det gäller skolbränder. Det är ett arbete som ingår dels i det allmänna säkerhetsarbetet i staden samt som ett specifikt arbete inriktat mot skolbränder. I Jämtlands län, med sammanlagt 8 kommuner och en stor geografisk yta med mycket glesbygd har man också skapat ett mycket välorganiserat systematiskt arbete som inbegriper en mängd aktörer. Vidare finns det små kommuner (ca 50 000 invånare) som har ett i princip icke existerande arbete när det gäller säkerhet och specifikt mot skolbränder, samt andra mindre kommuner med liknande invånarantal (till exempel Karlshamns kommun, Halmstads kommun) som har ett mycket bra tvärsektoriellt och systematiskt arbete. Av detta går att dra slutsatsen att faktorer som hur stor kommunen är, eller om det är en kommun med storstad eller glesbygd, inte spelar in när det gäller hur utvecklat det förebyggande arbetet är när det gäller skolbränder. Det är istället andra faktorer som har större betydelse.

När det gäller arbete med skolbränder i kommunerna finns en väldigt varierande skala både när det gäller hur omfattande och systematiskt arbetet är samt avseende de aktörer som ingår. Det kan vara allt ifrån att räddningstjänsten bedriver ett informationsarbete i skolorna, till ett alltmer utvecklat arbete med ett ökande antal aktörer involverade. Det är dock väldigt få kommuner som bedriver ett systematiskt arbete inriktat specifikt mot anlagd skolbrand. Oftast ingår det i det normala säkerhetsarbetet i kommunen, vilket na-

turligtvis kan vara nog så bra. Det är ibland svårt att dra skiljelinjer mellan ett särskilt skolbrandsarbete eller det allmänna arbete som pågår i en kommun och där förebyggande vad gäller skolbränder ingår i varierande grad. I de fall det ingår som en del av det vanliga säkerhetsarbetet i kommunen kan det vara i en mycket hög grad och involvera många aktörer.

Generellt gäller att i de fall det inte finns ett tvärkommunalt samarbete när det gäller skolbrand beror detta inte på att man saknar problem. Visserligen har någon respondent uppgett att de varit relativt förskonade från skolbränder i den kommunen, men uppfattningen är att det som då relateras till är stora omfattande bränder där en skola brinner ned helt. Snarare är uppfattningen att i de fall säkerhetsarbete saknas, beror detta på brist på resurser och/eller vilja och engagemang från kommunledningen. I vissa fall saknar kommunen en säkerhetsgrupp och därför blir det också svårt att skapa en fungerande samverkan. I de flesta fall är det räddningstjänsten som står för ett minimum av förebyggande arbete när det gäller skolan, i form av de informations – och utbildningspaket som görs i skolan.

4.1 Aktörer

Aktörer som ofta ingår i de olika formerna för samarbete är utan inbördes ordning; Räddningstjänsten (avdelning för utbildning eller förebyggande), säkerhetschef i kommunen, säkerhetssamordnare eller motsvarighet till dessa funktioner, säkerhetsansvariga på olika förvaltningar, fastighetsägare, fastighetsförvaltare, fastighetsskötare, försäkringshandläggare, socialtjänsten, lokala BRÅ, lokala brandskyddsföreningen, polisen, skolpersonal/rektorer, med flera.

Olika förvaltningar som ingår i samarbetet är dels barn och utbildningsförvaltningar, tekniska förvaltningar, socialförvaltningen, samhällsbyggnadsförvaltningen etc. I en av kommunerna har en särskild förvaltning inrättats där både räddningstjänst och övriga säkerhetsfunktioner i kommunen ingår och alltså rent fysiskt sitter bredvid varandra.

I många fall är räddningstjänsten drivande eller initiativtagande till ett utvecklat förebyggande arbete. I några fall har polisen varit pådrivande tillsammans med räddningstjänsten. Eftersom räddningstjänsten i de allra flesta fall dock saknar nödvändiga resurser för att arbeta på ett önskvärt sätt förutsätter ett lyckat koncept att andra aktörer ser betydelsen av ett systematiskt förebyggande arbete. Betydelsen av en drivande person i form av eldsjäl är i de flesta fall helt avgörande för att en lyckad samverkan ska åstadkommas mellan aktörer i en kommun, speciellt om kommunen är av större storlek. Om den drivande personen har en nyckelroll i kommunen är det av naturliga skäl lättare att driva frågan.

Lokala försäkringsbolag kan också driva frågan, dels genom krav på sänkta skadekostnader men även genom att ta initiativ till ett mer systematiskt arbete. I många kommuner är det försäkringsbolaget som tagit initiativ till incidentrapporteringssystem till exempel, främst av kostnadsskäl. I mindre kommuner

kan det vara så att det inte finns något formellt arbete med regelbundna träffar och möten men samverkan mellan berörda aktörer fungerar utmärkt ändå på grund av den mindre storleken. Mindre kommuner har fördelen av att kommunikationsvägar är korta rent fysiskt, då säkerhetssamordnaren ofta sitter i samma hus som räddningstjänsten. Vissa respondenter uppger att det saknas en probleminsikt i kommunen när det gäller dessa frågor om skolbränder och att det till och med ibland saknas säkerhetsfunktioner i kommunen.

I de allra flesta kommuner sker någon form av samverkan mellan räddningstjänst och skola. Det innebär ofta att skolan hör av sig till räddningstjänsten vid behov, dvs. om något har inträffat eller om skolan haft många incidenter kopplade till brand. Denna samverkan sker i de allra flesta fall på initiativ från räddningstjänsten som ofta informerar skolan och skolpersonalen om att de bör kontakta räddningstjänsten vid behov.

4.2 Åtgärder

Det finns en mängd goda exempel på åtgärder i kommunerna, både när det gäller så kallade mjuka som hårda åtgärder. Eftersom de presenteras i texten ovan tas endast några exempel med här: Det är många räddningstjänster som tillhandahåller metoder för så kallade konsekvenssamtal med ungdomar och barn som har eldat. Dessa metoder ser väldigt olika ut och används på olika sätt. Ibland åker räddningstjänsten till den aktuella skolan och genomför samtal eller information till hela klasser, eller med en specifik elev som misstänks eller som man har vetskap om har utfört något. I något fall utför man samtalen hemma hos den aktuella eleven, med sällskap av föräldrar. I andra fall sitter räddningstjänsten med som en medlare då socialtjänsten och polisen har samtal med eleven. I ytterligare andra fall tas eleven med till brandstationen för olika former av aktiviteter under en halvdag till en heldag. Denna åtgärd kan nog av många ses som en form av belöning, och det är även vad räddningstjänsterna säger om denna åtgärd och också varför många valt att inte göra så.

Det varierande utseendet på dessa olika former av konsekvenssamtal till trots har de allra flesta något gemensamt. Dessa samtal saknar ofta en utvärdering av den eventuella effekt de ger. I några fall gör räddningstjänsten en uppföljning av eleven då han/hon fyllt 15. Det är dock svårt att i nuläget dra några slutsatser av dessa samtal kopplat till ungdomars eldande.

Det finns även några olika sorters system med en kontaktbrandman. Det fungerar på det sätt att en brandman har ansvar för ca 15 skolor som han/hon åker till så ofta som möjligt. Syftet är att skapa kontakt och relationer med skolpersonal samt elever. Brandmannen kan äta lunch på skolan, samtala med elever eller lärare, befinna sig på plats i skolan, skapa förtroende och förståelse och vara synlig. Detta underlättar även för skolpersonalen att höra av sig till brandmannen vid behov om något har hänt på skolan eftersom det alltid är lättare när man har ett ansikte på den man behöver hjälp av.

Många kommuner använder sig av en kombination av mjuka och hårda åtgärder och vissa koncentrerar sig mer på hårda åtgärder, som tekniska bygghetalsdetaljer, larm, belysning, omedelbar klottersanering etc. Det finns inget som säger att den ena sortens åtgärd är bättre än den andra. Däremot är det nog fördelaktigt att använda sig av en kombination av olika former av åtgärder, och särskilt viktigt att använda sig av åtgärder i ett före-under-efter-perspektiv. Återigen är det viktigt att noga tänka igenom vad syftet är med det man gör. Om syftet till exempel är att undvika inbrott eller att det klotttras på utsidan av fasaden kan bättre belysning vara en utmärkt åtgärd. Om syftet istället är att fånga upp ungdomar som mår dåligt för att om möjligt komma åt dem innan de eventuellt eldar i skolan, måste man använda sig av andra åtgärder, av en mjukare variant. Då kan exemplet med kontakt-brandman vara en åtgärd värd att pröva.

När det gäller åtgärder är det således viktigt att använda sig av ett sorts batteri av varierande former som går att sätta in vid olika tillfällen, mjuka och hårda, före-under och efter.

4.3 Incidentrapporteringsystem

De allra flesta kommuner har någon form av incidentrapporteringsystem. De kallas alltifrån skaderapporteringsystem eller tillbudsrapportering och kan ibland ha mycket fokus på systematiskt brandskyddsarbete. I en del fall rapporteras endast tillbud eller skador av något slag och i andra system finns en mer utvecklad grad av olika sorters incidenter och definitioner på dessa. Ett bra exempel är systemet Portalen i Karlshamn som kommunen där själv har tagit fram och som har tydliga definitioner för vad som är en incident och således vad som bör rapporteras. De olika systemen ser dessutom väldigt olika ut, vilket i många fall beror på att kommunen är i färd med att byta ett gammalt, icke fungerande system med blankettanvändning till ett nytt system med bättre funktioner. I vissa fall har kommunen själv tagit fram ett system som sedan någon av förvaltningarna ansvarar för. I andra fall har kommunen köpt in ett system färdigt och klart. Detta beror på hur kommunerna valt att lägga upp ägarförhållandet. I ytterligare andra fall är kommunen medlem i ett så kallat captive och då kan också incidentrapporteringsystemet vara delägt av många andra kommuner samt av det lokala försäkringsbolaget. Många uppger att de inte vill ha ett system som de inte kan kontrollera fullt ut och som tillåter att någon annan kan se vilka eventuella skador och brister som finns i kommunens olika verksamheter.

Äldre system med en blankett som ska skrivas ut från intranätet, fyllas i och skickas iväg är vanligt förekommande men alltså på väg att i nuläget bytas ut i många kommuner. Webbaserade system för enkel ifyllning på nätet som sedan automatiskt skickas till rätt personer kommer istället i de flesta kommuner. Vissa kommuner använder sig av ett system som kombinerar förebyggande arbete i skolan med systematiskt brandskyddsarbete och incidentrapportering på ett smidigt sätt. Andra använder sig av ett enda telefonnummer som gör hela rapporteringen både enkel och smidig för de inblandade.

I vissa kommuner har räddningstjänsten en direkt behörighet till systemet eller så får de information automatiskt så fort det rapporteras en brandrelaterad incident. Detta gör att räddningstjänsten kan agera snabbt och direkt mot den aktuella skolan.

Kommunerna uppger genomgående att det kan vara svårt att få incidentrapporteringssystemet att fungera fullt ut. Detta beror ofta på en kombination av att systemet är krångligt, komplicerat och tar för lång tid, samt att de personer som rapporterar inte upplever detta som en meningsfull arbetsuppgift där det är tydligt att rapporteringen leder till en åtgärd. Skolpersonal uppges ha ont om tid eller sakna viljan till att rapportera eftersom det är svårt för dem att se nytan och effekten av att rapportera. De kommuner som lyckas skapa ett incidentrapporteringssystem som minimerar dessa faktorer på ett fungerande sätt har kommit långt när det gäller det förebyggande arbetet. Det viktigaste är att en återkoppling sker till de personer som faktiskt rapportera in incidenter i systemet. Det är av avgörande betydelse att dessa personer får en känsla av rapporteringen är meningsfull och fyller en funktion och att något händer efter att de har rapporterat en incident. Systemet får inte heller vara för krångligt eller ta för lång tid att ta sig igenom. Det är viktigt att det är lätt att lära sig och sedan återanvända utan att behöva gå regelbundna tidsödande utbildningar för uppdatering. Om systemet för rapportering kan göras på det sättet skapas förutsättningar för ett aktivt förebyggande arbete där incidentrapporteringssystemet blir en naturlig del av detta arbete.

5. Sammanfattning och slutsats

När det gäller hur arbetet med skolbränder ser ut och fungerar på olika håll i Sverige är det som konstaterades inledningsvis viktigt att komma ihåg att det än så länge överlag saknas tydliga framgångsfaktorer eftersom det saknas utvärderingar av uppmätta effekter. Därför är det svårt att tala om specifika framgångsfaktorer för ett förebyggande – under - och efter arbete när det gäller skolbränder, även om det kan finnas en mängd uppfattningar och subjektiva bedömningar av olika sorters arbete och hur väl det fungerar. Däremot finns ett par förutsättningar för att arbetet ska kunna fungera överhuvudtaget. Slutsatserna från denna studie visar bland annat att samverkan är ett av nyckelorden. Med samverkan menas ett samarbete som präglas av förtroende och goda relationer mellan de medverkande, en gemensam syn på målbild och syfte samt vilka åtgärder som bör användas. En fungerande samverkan mellan de inblandade aktörerna är a och o och underlättas av att möten sker ofta, gärna genom informella kanaler och kontakter utöver de formella regelbundet återkommande möten som sker. Detta underlättas även av att kommunen ifråga är liten rent geografiskt och att det är avståndsmässigt nära mellan de inblandade aktörerna. Däremot inte sagt att en större kommun eller en storstadskommun kan lokalanpassa arbetet och på så sätt skapa sina egna förutsättningar för en fungerande samverkan. Samverkan bör vara bred och omfatta många olika aktörer från olika delar av samhället, även näringslivet samt unga och gamla ur befolkningen/boende i angränsande områden. En bred samverkan där många olika aktörer samverkar och bidrar med sin kunskap och erfarenhet på området skapar synergieffekter och andra, oväntade möjligheter till lösningar på problem. I denna samverkan är det viktigt att en gemensam målbild skapas. Alla inblandade bör ha samma syn på vilka problemen är och på vilket sätt de ska angripas. Det är en del av fungerande samverkan och krävs för att alla inblandade ska kunna medverka engagerat och aktivt.

Ytterligare slutsatser gäller återkopplingen kopplat till incidentrapporteringen. De som rapporterar in incidenter måste känna att det ger nytta och att det finns ett syfte med att rapportera. De behöver se att något händer efter att de har rapporterat in en incident annars blir det meningslöst. I de fall man har lyckats kombinera ett fungerande incidentrapporteringssystem med det förebyggande arbetet och även använder sig av olika typer av åtgärder, mjuka och hårda med många olika aktörer verkar det som störst nytta och effekt uppstår när det gäller en minskning av antal incidenter och stökiga perioder eller problem i skolorna. Detta är dock svårt att verifiera rent statistiskt eftersom de i de allra flesta fall saknas utvärderingar eller mätmetoder för att ge svar på vad som gjorts bra eller dåligt. Den subjektiva uppfattningen och genomgående känslan hos respondenterna är dock att om ett återkopplande system för skolornas incidentrapportering används med omedelbar feedback där rapportörerna ser nyttan och effekten av sin rapportering leder detta till att ämnet synliggörs och tas på allvar. Skolorna blir allt bättre på att rapportera och en positiv spiral av rapportering-återkoppling-åtgärder-effekt-nytta-mer rapportering kan skönjas.

Vidare upplevs överlag att skolorna i de allra flesta fall tacksamt tar emot den hjälp som erbjuds och ges till dem. Det kan även vara så att skolans personal önskar hjälp och engagemang från till exempel räddningstjänsten men saknar resurser, tid eller energi för att själva ta den kontakten. En slutsats blir därför att om räddningstjänsterna gavs möjlighet eller incitament att inleda samarbete med skolorna skulle detta kunna utvecklas enormt. Det förutsätter dock att kommunen ser betydelsen i den sortens arbete samt backar upp räddningstjänsten. Återigen är ett nyckelord samverkan och att de inblandade aktörerna eller att de som är nödvändiga för denna typ av arbete – nyckelpersonerna, driver arbetet framåt, engagerar andra och tar initiativet. Det är vanligt att om det finns ett tvärsektorielt och systematiskt arbete i kommunen så beror detta i många fall på nyckelpersoner/funktioner som driver arbetet framåt och inser betydelsen av att arbeta förebyggande. Det kan även vara ekonomiska krav från exempelvis försäkringsmäklare som skapar incitament för arbetet.

Ytterligare slutsatser tagna ur exempel från kommunerna ovan är: Det kan vara en positiv faktor att man engagerar personer i skolorna som redan har ett aktivt engagemang i dessa frågor för att bli rapportörer av incidenter, skador och annat. Vidare är det viktigt att skolan är ansvarig för att mer eller mindre urskilja den skyldige på bästa möjliga sätt. Detta medför att skolan blir problemägare istället för räddningstjänsten i första hand och tvingas ta itu med eventuella problem.

Det är även oerhört viktigt att de olika former av konsekvensamtal som finns görs med en utarbetad metod och ett tydligt syfte och mål. Det spelar egentligen ingen roll var samtalen utförs, i hemmiljö, i skolan eller på brandstationen, huvudsaken är att de är noggrant genomtänkta och att de inblandade vet vad man vill uppnå med samtalet. Vill man uppnå en känsla av skuld, ansvarsutkrävande, förtroendeskapande eller relationsskapande? Olika samtalsmetodik, aktiviteter samt miljö spelar in på olika sätt beroende på vad som önskas uppnås. Det är även av avgörande betydelse att någon form av utvärdering eller uppföljning görs efter dessa samtal för att få kunskap om de gör nytta eller inte och i så fall på vilket sätt.

5.1 Förslag på fortsatt arbete

Vad efterfrågas från kommunerna?

- Något som efterfrågas genomgående från de flesta deltagare i studien är hjälp med metoder för utvärdering och mätning av effekter av det förebyggande arbetet. Förslagsvis en nationell mall för incidentrapporteringssystem framtagen av MSB och SKL tillsammans. Istället för att varje kommun uppfinner hjulet på egen hand, vilket är både resurskrävande och tidsödande, skulle ett gemensamt nationellt system skapa ökade möjligheter till samverkan över kommungränser och över länsgränser. Detta skulle kunna underlätta för kommunerna att implementera ett förebyggande säkerhetsarbete och undvika eventuella svårigheter med ägarförhållanden av system när något inträffar.
- En mall för konsekvensamtal med elever som utfört något på en skola efterfrågas. Det skulle kunna innebära någon form av metodiskt arbetsätt med syfte och mål som kan användas som utgångspunkt och underlätta mycket för räddningstjänsterna som då kan lokalanpassa sina konsekvensamtal efter denna mall.
- En ny, modernare version av filmen "Det var inte meningen" efterfrågas samt att den nya versionen görs på dvd.

Övriga synpunkter och idéer:

- En idé som framkom handlar om att starta någon form av ungdomssommarskola för "riskungdomar" på brandstationen. Denna sommarskola skulle innebära fokus på värdegrund och respekt samt även innehålla delar av anlagd brand och konsekvens.
- Vaktmästaren i skolan har som funktion en nyckelroll. Om han eller hon kan bli engagerad i det förebyggande arbete har mycket vunnits!
- Det är viktigt att skolan själv äger problemet och att även skolpersonalen känner detta för att de ska kunna arbeta förebyggande med sina elever.
- På exempelvis matematiklektioner i skolan skulle undervisning kunna ta upp konsekvenser av brand samt hur mycket skatt det krävs för att betala vissa skador på skolan till exempel. Vad kan man få istället för en uppbrunnen papperskorg eller en toalett när det gäller kostnader för skolan? En klassresa kanske?

Bilaga 1 Frågeställningar

- Finns det ett organiserat/systematiskt arbete i kommunen när det gäller bränder i skolmiljö?
- Hur är detta arbete organiserat?
- Hur tvärasektoriellt är samarbetet i kommunen?
- Vilka aktörer ingår?
- På vilket sätt ingår de? Vem gör vad?
- Vem har tagit initiativet till samarbetet?
- På vems mandat arbetar man?
- Vem tar beslut i olika frågor? Nivå?
- Finns en ekonomisk budget?
- Är arbetet tillsvidare eller finns en tidsgräns?
- Hur fungerar det i nuläget? Bra/dåligt?
- Har man förändrat något sedan tidigare, utvärderat och utvecklat? Varför? Vad fungerade mindre bra tidigare?
- Vad tycker skolorna om arbetet?
- Finns det någon form av incidentrapportering?
- Hur ser den ut?
- Hur fungerar den? Vem rapporterar och till vem?
- Vem äger/driver det?
- På vems initiativ togs incidentrapporteringssystem fram?
- Hur länge har den använts? Vad fick er att börja?
- Vad är en incident?
- Checklistor?
- Allvarlighetsgrad när det gäller incident?